

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту  
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»  
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.  
\_\_\_\_\_ Лариса ГРИЦЕНКО  
(підпис)  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**  
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування  
освітньо-професійної програми «Державні та місцеві фінанси»  
(назва програми)  
на тему: «Формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації»

Здобувача групи Ф-01а  
(шифр групи)

Мироненко Андрій Юрійовича  
(прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

\_\_\_\_\_ Андрій МИРОНЕНКО  
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник \_\_\_\_\_ к.е.н., доцент Ольга ЛЮТА \_\_\_\_\_  
(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ) (підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту  
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

## ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача групи Ф-01а інституту ННІ БіЕМ  
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Мироненка Андрія Юрійовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: *Формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації*

Затверджено наказом по СумДУ № 0580-VI від «24» травня 2024 р.

Термін здачі здобувачем завершеної роботи «27» травня 2024 р.

**Вихідні дані до роботи:** нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

**Зміст основної частини роботи** (перелік питань для розроблення):

1. Розглянути теоретичні засади формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.
2. Провести аналіз формування доходів бюджету Сумської міської територіальної громади.
3. Обґрунтувати напрямки удосконалення формування доходів місцевого бюджету Сумської міської територіальної громади.

Дата видачі завдання: «08» квітня 2024 р.

Керівник к. е. н., доцент

(підпис)

Ольга ЛЮТА

Завдання прийнято до виконання «08» квітня 2024 р.

(підпис)

Андрій МИРОНЕНКО

(Ім'я та ПРИЗВИЩЕ здобувача)

## АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр  
на тему:

Формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації

(назва кваліфікаційної роботи)

Мироненка Андрія Юрійовича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 49 сторінках, з яких список використаних джерел із 54 найменувань. Робота містить 21 таблиць, 18 рисунків, а також 2 додатки.

Формування місцевих бюджетів виступає ключовим кроком у забезпеченні фінансових ресурсів для соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Із запровадженням фінансової децентралізації, важливість фінансових ресурсів у місцевому бюджеті значно зростає, оскільки вони забезпечують автономію та фінансову незалежність місцевих громад. Завдяки ефективному використанню ресурсів місцевих бюджетів громад покращуються пріоритетні напрямки розвитку, підтримка важливим соціальних програм та покращення якості надання публічних послуг, що сприяє підвищенню добробуту мешканців. У таких умовах, розуміння особливостей формування дохідної бази місцевих бюджетів стає особливо важливим для забезпечення сталого розвитку місцевих громад. Саме це і обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування дохідної бази місцевих бюджетів в умовах децентралізації, обґрунтування можливих шляхів їх збільшення.

У процесі дослідження використовувалися наступні методи дослідження: методи аналізу і синтезу, метод горизонтального і вертикального аналізу, метод економіко-математичного моделювання, метод логічного узагальнення та порівняння.

В кваліфікаційній роботі проведено дослідження теоретичних аспектів функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації,

зокрема розглянуто сутність фінансової децентралізації, специфіку її впровадження, а також особливості формування доходів місцевих бюджетів в сучасних умовах. Практичні аспекти функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації було розглянуто на прикладі бюджету Сумської міської територіальної громади. Проведено аналіз формування доходів бюджету Сумської міської територіальної громади в розрізі податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів. В контексті удосконалення функціонування місцевих бюджетів було запропоновано використання методів середнього темпу росту та приросту. Даний вид аналізу дозволив виявити тенденції у зміні доходів, визначити стабільність або варіабельність фінансових надходжень, а також оцінити можливі ризики і сприятливі умови для планування бюджету.

На основі отриманих результатів був проведений розрахунок прогнозного показника індексу податкоспроможності Сумської міської територіальної громади, а також показників бюджетної стійкості за доходами місцевого бюджету.

Проведені розрахунки стали підґрунтям для визначення основних напрямів зміцнення дохідної бази бюджету Сумської міської територіальної громади.

Ключові слова: місцеві бюджети; фінансова децентралізація, доходи місцевих бюджетів, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти.

## ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 Теоретичні засади формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.....	8
2 Аналіз формування доходів бюджету Сумської міської територіальної громади та їх оптимізація.....	23
3 Напрямки удосконалення формування доходів місцевого бюджету Сумської міської територіальної громади.....	44
Висновки.....	52
Список використаних джерел .....	55
Додаток А Підходи щодо визначення сутності «Доходи бюджету».....	60
Додаток Б Фінансова звітність за 2019-2023 роки.....	61

## ВСТУП

В сучасних умовах змін у політичній, економічній та соціальних сферах України, питання формування місцевих бюджетів набуває важливого значення. Особливого впливу зазнає ця тема в контексті процесу децентралізації, яка здатна значно змінити сучасну модель управління фінансами, забезпечить більшу автономію місцевим органам, збільшить їхню відповідальність за формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Формування місцевих бюджетів виступає ключовим кроком у забезпеченні фінансових ресурсів для соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Із запровадженням фінансової децентралізації, важливість фінансових ресурсів у місцевому бюджеті значно зростає, оскільки вони забезпечують автономію та фінансову незалежність місцевих громад. Завдяки ефективному використанню ресурсів місцевих бюджетів громад покращуються пріоритетні напрямки розвитку, підтримка важливим соціальних програм та покращення якості надання публічних послуг, що сприяє підвищенню добробуту мешканців. У таких умовах, розуміння особливостей формування дохідної бази місцевих бюджетів стає особливо важливим для забезпечення сталого розвитку місцевих громад. Саме це і обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів формування дохідної бази місцевих бюджетів в умовах децентралізації, обґрунтування можливих шляхів їх збільшення.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність та значення фінансової децентралізації місцевих бюджетів для функціонування територіальних громад;
- здійснити класифікацію доходів місцевих бюджетів;
- провести аналіз формування доходів за податковими та неподатковими надходженнями бюджету Сумської міської територіальної громади;

- оцінити структуру доходів від операцій з капіталом та трансфертів;
- обґрунтувати напрями удосконалення формування доходів місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є економічні відносини, які виникають в процесі формування дохідної бази місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є доходи бюджету Сумської міської територіальної громади в умовах децентралізації.

У процесі дослідження використовувалися наступні методи дослідження: методи аналізу і синтезу, метод горизонтального і вертикального аналізу, метод економіко-математичного моделювання, метод логічного узагальнення та порівняння.

Інформаційною базою послужили законодавча база України, фінансова звітність «Сумської міської територіальної громади» за 2019-2023 рр., внутрішня нормативна документація, навчально-методичні посібники вітчизняних та зарубіжних авторів, аналітичні огляди НБУ, статистичні звіти, монографічні дослідження, періодичні видання, наукові статті та інтернет-ресурси.

За структурою, кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури з 54 найменувань і 2 додатки. Загальний обсяг роботи становить 49 сторінки. У роботі міститься 21 таблиць та 18 рисунків.

## **1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

У сучасних умовах розвитку суспільства важливим аспектом є питання ефективного розподілу фінансових ресурсів між центральною владою та місцевими територіальними громадами. Децентралізація в Україні, в контексті широкомасштабних реформ останніх років, стала об'єктом інтенсивних досліджень та обговорень як серед експертної спільноти, так і серед громадянського суспільства. Важливим аспектом для розвитку територіальних громад є необхідність удосконалення механізмів їх фінансового забезпечення, зокрема шляхом реалізації фінансової децентралізації.

Традиційне уявлення про децентралізацію, являє собою процес, під час якого у межах централізованої держави виникають самостійні одиниці, що володіють правами самостійного вирішення проблем місцевого значення.

Децентралізація має важливе значення для формування самостійних та самодостатніх територіальних громад, саме тому дослідженню сутності цього поняття, особливостей впровадження присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Вивчення сутності поняття «децентралізація» має теоретичні та практичні аспекти, які є багатоаспектними та розглядаються з різних точок зору. На семантичному рівні децентралізація означає передачу влади, контролю та прийняття рішень від центральної влади до місцевої або регіональної. Це може включати делегування повноважень, зближення прийняття рішень з тими, хто безпосередньо відчуває їхні наслідки та створення механізмів самоврядування на різних рівнях. Тобто, можна зробити висновок, що децентралізація являє собою певну систему розподілу функцій та повноважень між державним і місцевими рівнями управління із розширення повноважень, які будуть мати безпосередньо органи місцевого самоврядування [10].

Складові децентралізації наведено на рисунку 1.1.



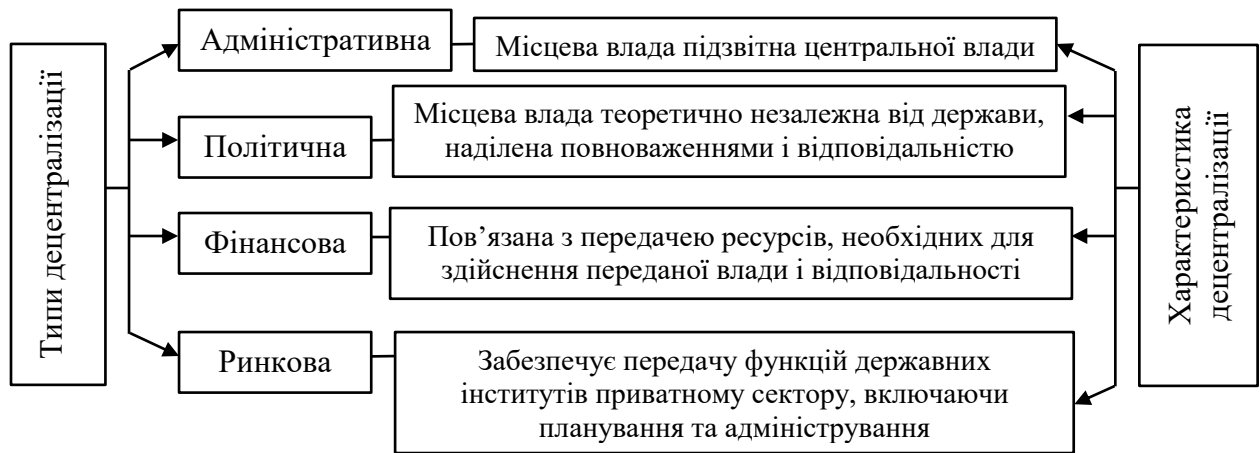


Рисунок 1.1 – Типи та характеристика децентралізації

Однією із ключових складових децентралізації є фінансова децентралізація, що є невід'ємною умовою формування фінансово незалежних територіальних громад.

У науковій літературі існують різні тлумачення поняття «фінансова децентралізація», оскільки даний термін може мати різні аспекти та виміри. В таблиці 1.1 наведені методичні підходи щодо визначення сутності поняття «фінансова децентралізація».

Таблиця 1.1 – Методичні підходи щодо визначення сутності поняття «фінансова децентралізація»

№	Автор	Визначення
1	І. В. Волхова [11]	Фінансова децентралізація – це широкий процес який включає не лише передачу фінансових ресурсів, а й передачу повноважень у фінансовій сфері.
2	К. В. Павлюк [37]	Фінансова децентралізація – це чітке закріплення відповідних джерел надходжень або трансфертів з державного бюджету за місцевими бюджетами для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.
3	О. М. Соколова, А. В. Ковальчук [43]	Фінансова децентралізація – це багаторівневі фінансові відносини з позиції економічної ефективності та цілкового задоволення потреб місцевих громад і відображають нагальну потребу у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування, розширення їх прав і компетенцій.
4	В. Д. Макагон [26]	Фінансова децентралізація – це передача повноважень та витрат від контролю центральних органів влади до органів влади на субнаціональних рівнях (провінційному, муніципальному, тощо).
5	Н. В. Бичкова [2]	Фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління.

## Проводження таблиці 1.1

6	Т. С. Ганзицька [13]	Фінансова децентралізація – це спосіб територіальної влади, при якому держава передає право на прийняття рішень по визначених питаннях або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої влади.
7	Т. Ю. Кулішенко [24]	Фінансова децентралізація – це процес передачі частини функцій та повноважень вищими рівнями управління нижчим, від центральним органів влади до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
8	А. В. Дрепін [16]	Фінансова децентралізація – це право незалежного та самостійного прийняття рішень децентралізованими одиницями.
9	Н. Р. Нижник [32]	Фінансова децентралізація – це характерне для сфери державного управління явище, зумовлене об'єктивними і суб'єктивними факторами, певний протилежний бік централізації.
10	К. Г. Юрченко [47]	Фінансова децентралізація – це розширення компетенцій місцевих адміністративних органів, що діють межах своєї компетенції.

Аналіз методичних підходів щодо визначення сутності поняття «фінансова децентралізація» свідчить про те, що фінансова децентралізація – це процес розподілу фінансових ресурсів, повноважень та функцій, який виникає між органами місцевого самоврядування та державними органами управління.

Для більш детального аналізу, необхідним є розгляд складових процесу децентралізації у фінансовій сфері, що наведені на рисунку 1.2.

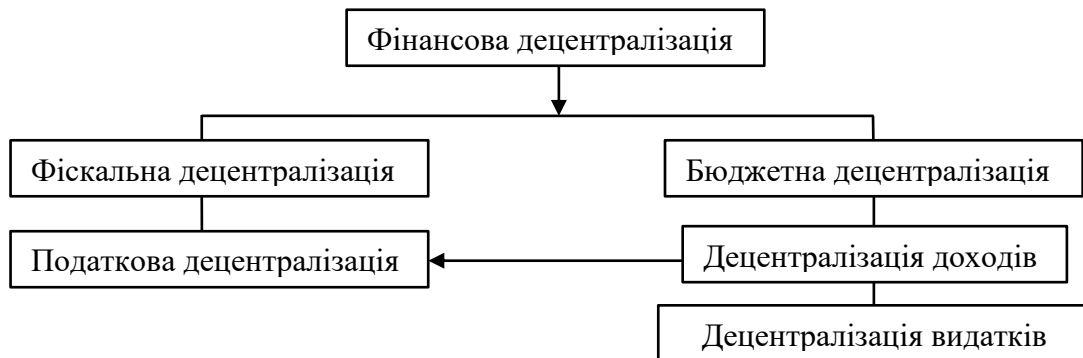


Рисунок 1.2 – Складові процесу фінансової децентралізації [23]

Кожний складовий елемент фінансової децентралізації має важливу роль у створенні ефективної та стійкої системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Їх вплив необхідно вивчати окремо та детально, для розуміння кожного процесу. Слід зазначити, що фінансова децентралізація включає фіскальну та бюджетну децентралізацію.

Фіскальна децентралізація передбачає передачу права на формування податкових надходжень та самостійності у здійсненні видатків місцевим органам самоврядування. Дана складова має тісний зв'язок із податковою, яка у свою чергу, передбачає надання місцевим органам права на визначення елементів місцевих податків та зборів, а також на встановлення або скасування цих податків та зборів. Це дає місцевим органам більшу автономію в управлінні фінансовими ресурсами та можливість адаптувати податкову політику до місцевих потреб і умов.

Важливим складовим процесу є бюджетна децентралізація, яка передбачає делегування повноваження у формуванні та виконанні місцевого бюджету, що дозволяє місцевим урядам забезпечити пріоритетність видатки на реалізацію важливих проектів, що відповідають потребам місцевого населення певної громади. Бюджетна децентралізація включає два напрями, зокрема в частині формування доходів та видатків. Децентралізація доходів – це розподіл фінансових ресурсів між різними рівнями влади, що сприяє фінансовій стабільності розвитку окремих регіонів. Децентралізація видатків має на меті передачу права на розподіл місцевих видатків, що дозволяє місцевим урядам адаптувати бюджетні програми до місцевих потреб та нагальних пріоритетів [8].

Фінансова децентралізація в Україні має завдання, які допомагають реалізації різних програм, розгляд яких є важливим, оскільки успішна фінансова децентралізація суттєво покращує управління на місцевому рівні, підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів та сприяє сталому розвитку всіх регіонів країни. Завдання фінансової децентралізації наведені на рисунку 1.3.



Рисунок 1.3 – Завдання фінансової децентралізації [44]

Визначення принципів, на яких базується фінансова децентралізація, допомагає краще зрозуміти суть цього поняття і визначити його ефективність. Дотримання принципів, наведених на рисунку 1.4, дозволяє забезпечувати ефективну фінансову децентралізацію, що сприяє розвитку місцевого самоврядування та підвищенню якості життя населення.

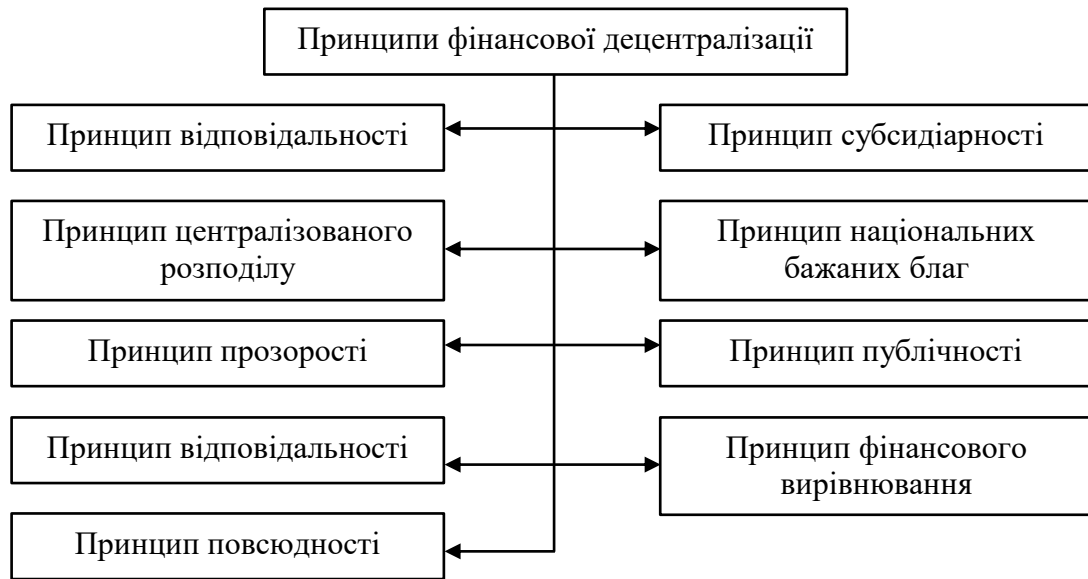


Рисунок 1.4 – Принципи фінансової децентралізації [11]

Розглянемо кожний, з наведених вище принципів та охарактеризуємо їх сутність:

- принцип відповідальності передбачає, що рішення повинні прийматися безпосередньо громадянами, щоб забезпечувати їхні потреби;
- принцип централізованого розподілу передбачає розподіл фінансових ресурсів від центрального уряду до місцевих органів в залежності від потреб та певних критеріїв;
- принцип прозорості вимагає, щоб фінансові процеси та рішення були відкритими та доступними для громадськості та контролю;
- принцип відповідальності передбачає, що місцеві органи повинні мати достатні фінансові ресурси, щоб здійснювати призначені їм повноваження;
- принцип повсюдності гарантує, що усі місцеві громади мають доступ до фінансових ресурсів для забезпечення свого розвитку;

- принцип субсидіарності забезпечує делегування функцій найнижчому ефективному рівню управління;
- принцип національних бажаних благ враховує національні стратегічні цілі та підтримку певних секторів економіки чи галузей, що є пріоритетними для країни та фінансової стійкості загалом;
- принцип публічності забезпечує доступ громадськості до інформації про фінансові рішення та розподіл фінансових ресурсів;
- принцип фінансового вирівнювання заснований на ідеї рівноправ'я місцевих громад, який сприяє вирівнюванню фінансових можливостей різних територій [42].

Фінансова децентралізація відіграє ключову роль у структурних трансформаціях сучасного управління, дозволяючи ефективно враховувати місцеві потреби та пріоритети, сприяючи розвитку місцевих громад та підвищенню якості життя громадян. Для більш глибокого розуміння цього процесу важливо розглянути його складові частини та форми.

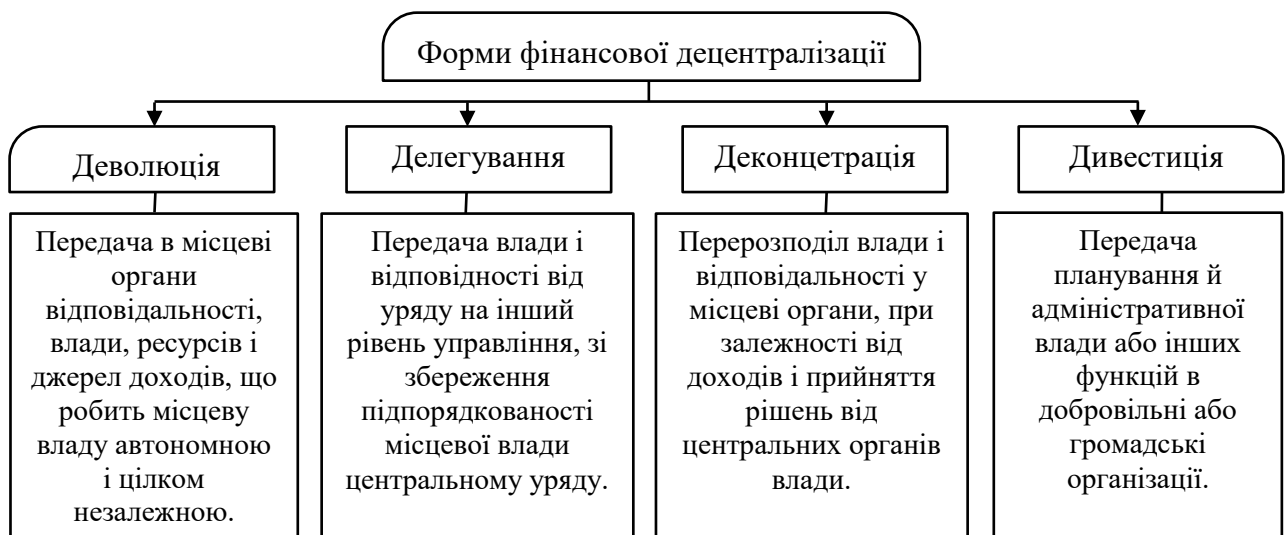


Рисунок 1.5 – Форми фінансової децентралізації [35]

Форми фінансової децентралізації, такі як деволуція, делегування, деконцентрація та дивестиція є важливими інструментами для підвищення ефективності управління на місцевому рівні та сприяють зближенню прийняття рішень з реальними потребами та умовами життя населення. Вони дозволяють

місцевим урядам більш ефективно передавати повноваження від державного бюджету місцевим та гнучко вирішувати їх запити, щодо проблем

Важливим для розуміння ролі та значення фінансової децентралізації є проведення SWOT-аналізу, яке дасть змогу більш повно та узагальнено охарактеризувати сильні сторони, слабкості, можливості та загрози передачі функцій управління від державного до місцевих органів влади.

Таблиця 1.2 – SWOT-аналіз фінансової децентралізації [27]

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Фінансова незалежність місцевих органів влади у забезпечення потреб своїх громадян, а саме підвищення фінансової автономії;	1. Складний процес перерозподілу та нерівномірність фінансових ресурсів, щодо управління бюджетним процесом загалом.
2. Більш ефективне використання фінансових ресурсів, щодо вирішення потреб громад;	2. Складність узгодження локальних проблем із загальними проблемами країни;
3. Залучення інвестицій та стимулювання регіонального розвитку місцевого бюджету;	3. Низький рівень фінансового контролю над формуванням та розподілом ресурсів;
4. Рівність владних повноважень на всіх сферах юрисдикції місцевого управління.	4. Залежність місцевих бюджетів від різних джерел фінансування.
Можливості	Загрози
1. Стимулювання розвитку більш ефективних та прозорих механізмів управління;	1. Нерівномірність розподілу ресурсів, що може призвести до нестабільності;
2. Швидкий розвиток місцевих бюджетів, через ефективний розподіл та активну участь;	2. Залежність місцевих бюджетів від різних джерел доходів, що є вразливим чинником;
3. Створення сприятливих умов формування розвитку нових інноваційних та міжнародних проектів фінансування на місцевому рівні;	3. Децентралізація в різних громадах може призвести до політичних конфліктів через конкуренцію за ресурси та повноваження;
4. Стимулювання економічного розвитку регіонів, що створить сприятливі умови для бізнесу та інвестицій в них.	4. Зменшення контролю з боку державного органу, що призведе до недостатньої координації та неефективного управління.

Слід відмітити, що проведення фінансової децентралізації сприяє покращенню управління та підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів, що в свою чергу позитивно впливає на самостійність місцевих бюджетів. Також, фінансова децентралізація має свої можливості, які при правильному їх плануванні та використанні, сприяють економічно-соціальному розвитку місцевих громад та країни в цілому.

Таким чином, фінансова децентралізація відіграє важливу роль у формуванні самодостатніх та фінансово самостійних територіальних громад, сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами, зміцненню місцевого самоврядування та економічному розвитку регіонів.

В сучасних умовах господарювання, коли місцевим органам влади надаються розширені повноваження, надзвичайно важливим є удосконалення процесу формування дохідної частини місцевих бюджетів, а також пошук шляхів її збільшення. Вирішення цього завдання сприятиме підвищенню рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та якісному виконанню покладених на них завдань і функцій.

Розглянемо різні трактування, щодо сутності «доходів бюджету», які були сформовані українськими авторами та наведені в Додатку А. Науковці відзначали, що сутність доходів місцевих бюджетів слід розглядати як економічні відносини, які виникають у державі під час процесу розподілу, формування і використання фінансових ресурсів.

Теоретичні підходи щодо визначення сутності доходів місцевих бюджетів, які наведені в Додатку А, мають важливе теоретичне підґрунтя. Під доходами місцевих бюджетів необхідно розуміти частину фінансових ресурсів, котрі виникають у процесі економічних відносин на регіональному рівні та призначені для виконання функцій і завдань органів місцевого самоврядування. Формою прояву відносин, які виникають у процесі формування доходів місцевих бюджетів, виступають різного роду надходження.

Доходи місцевих бюджетів можна розглядати з різних точок зору, що наведені на рисунку 1.6.



Рисунок 1.6 – Методичні підходи щодо визначення поняття «доходи місцевих бюджетів» [23]

Як видно з рисунку 1.6, поняття доходів місцевих бюджетів можна розглядати з різних позицій. В контексті сутності, представляють собою грошові або матеріальні потоки, які надходять до місцевих органів влади від різних джерел, таких як податки, платежі, трансферти з центрального бюджету, прибутки від місцевих підприємств та інші джерела. Як явище, вони показують можливості територіальних громад та їх здатність забезпечувати власні потреби та ефективність функціонування. Щодо призначення, метою є забезпечення фінансування місцевих програм, послуг та інфраструктури, задоволення потреб громадян та забезпечення розвитку регіону. Щодо форми, доходи місцевих бюджетів можуть мати різні види, включаючи податкові та неподаткові надходження, платежі за послуги, трансферти від центрального уряду доходи, а також доходи від операцій з капіталом.

На сьогодні існують різні підходи, щодо класифікації доходів місцевих бюджетів, які наведені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Класифікація доходів місцевих бюджетів [7]

№	Критерії класифікації	Види доходів
1	За повнотою зарахування	Доходи, що повністю надходять до бюджетів Доходи, що частково надходять до бюджетів
2	За методами формування	Податковий та неподатковий метод формування доходів місцевих бюджетів
3	За способом зарахування	Доходи загального фонду; Доходи спеціального фонду
4	За напрямом розподілу	Власні доходи місцевих бюджетів; Закріплені доходи місцевих бюджетів
5	Відповідно до коду бюджетної класифікації	Податкові надходження; Неподаткові надходження; Доходи від операцій з капіталом; Офіційні трансферти
6	За територіальною локалізацією	Доходи, одержані від на території місцевого самоврядування; Доходи, отримані на інших територіях
7	За соціально-економічним змістом	Надходження від юридичних осіб державної, комунальної, приватної, колективної форм власності; Кошти, що надходять від населення
8	За методами залучення	Доходи, які залучаються до бюджетів податковими та неподатковими методами
9	За методами мобілізації	Обов'язкові та добровільні
10	За джерелами утворення та формою використання коштів	Доходи від майна; Доходи місцевих бюджетів, джерелом яких є прибуток, собівартість; Доходи від продажу земельної ділянки



Якщо говорити, про власні доходи, то вони формуються в результаті прийнятих дій та рішень місцевих органів влади. В той час, закріпленими вважаються доходи, які на безповоротній основі передаються з державного бюджету місцевим бюджетам.

Підходи до класифікації доходів місцевих бюджетів за рівнем їх зарахування можна поділити на дві категорії: доходи, які повністю або частково надходять до місцевих бюджетів. Наприклад, до доходів, які повністю надходять, ми можемо віднести місцеві податки. Органи місцевого самоврядування мають широкий спектр повноважень у сфері оподаткування, включаючи можливість встановлення пільгових ставок та звільнення певних категорій платників податків від сплати.

За повнотою зарахування, податковий метод включає в себе збирання податків та обов'язкових платежів, базою для оподаткування яких є доходи, прибуток, збільшення ринкової вартості, власність, майно, товари та послуги. У свою чергу, неподатковий метод застосовується для доходів від власності та підприємницької діяльності, отримання орендної плати за користування майном комунальної власності, адміністративних зборів та платежів. Неподаткові ресурси мають спеціальне призначення і характеризуються умовною та цільовою спрямованістю до доходів місцевих органів.

Згідно способу зарахування, доходи місцевих бюджетів можуть бути спрямовані до загального або спеціального фондів. Загальний фонд формується за рахунок всіх надходжень, крім тих, що призначені для спеціального фонду та використовуються для фінансування основних функцій та завдань загального характеру. Спеціальний фонд призначений для спрямування фінансових ресурсів на конкретні цілі, зазначені у бюджетних призначеннях [13].

Згідно коду бюджетної класифікації доходи місцевих бюджетів поділяються на податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти (таблиця 1.4.).

Таблиця 1.4 – Класифікація доходів місцевих бюджетів згідно коду бюджетної класифікації [38]

№	Надходження	Характеристика
1	Податкові надходження	Загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори, що були встановленні відповідними, чинними законами України про оподаткування.
2	Неподаткові надходження	Доходи від некомерційної господарської діяльності, адміністративні платежі та збори; Доходи отримані від підприємницької діяльності та власності; Інші неподаткові надходження.
3	Доходи від операцій з капіталом	Три групи надходжень, які були мобілізовані неподатковим методом: - надходження від реалізації державних запасів товарів; - надходження від продажу основного капіталу; - надходження від продажу землі та нематеріальних активів.
4	Трансферти	Гроші, що були отримані від інших органів влади, місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на основі їх безповоротності та безоплатності.

Таким чином, класифікація доходів бюджету згідно коду бюджетної класифікації відображає джерела надходження коштів до місцевих бюджетів. Слід зазначити, що основну частину доходів складають податкові надходження, що формуються за рахунок прямих та непрямих податків.

Неподаткові надходження також є значним джерелом доходів для бюджетів на різних рівнях. Такі надходження можуть включати: доходи від некомерційної господарської діяльності, адміністративні платежі та збори; доходи, отримані від підприємницької діяльності та власності; інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом, які становлять надходження від реалізації різного виду майна без власників, майна, яке успадковане державою або конкретною територіальною громадою, а також доходи від знахідок та скарбів, у тому числі певних валютних цінностей і грошових знаків, власників яких не вдається встановити. Ця категорія також включає отримання коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і каміння, а також доходи від реалізації занедбаного майна, яке перебувало в комунальній власності.

Трансферти, які надходять до місцевих бюджетів – це фінансові ресурси, що були отримані від інших органів влади, місцевого самоврядування, інших

держав або міжнародних організацій на основі їх безповоротності та безоплатності. Відповідно до Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти поділяються на:

– базова дотація, яка спрямовується від державного бюджету місцевим для їх горизонтального вирівнювання податкоспроможності території але на умові безповоротності та безоплатності;

– субвенція, яка спрямовується на фінансування конкретної мети згідно з рішенням органу, що надає їх. Основною відмінністю від дотації є їх повна поворотність до державного бюджету в разі їх невикористання;

– реверсна дотація, являє собою процес передачі фінансових ресурсів з місцевих бюджетів до державного бюджету з метою вирівнювання рівня податкової спроможності різних територій;

– додаткова дотація, характеризує собою певну доплату, що здійснюється з державного бюджету до бюджетів нижчих рівнів на виконання делегованих повноважень [9].

Впровадження реформи децентралізації, в тому числі, фінансової децентралізації призвело до суттєвих змін в бюджетному й податковому законодавстві. Зокрема, відбувся перерозподіл плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита, що були передані з державного до місцевих бюджетів. Доходи загального фонду було розширено за рахунок передачі екологічного податку, єдиного податку та податку на нерухоме майно із спеціального фонду. Результатом впровадження фінансової децентралізації було закріплення за місцевими бюджетами джерел, що забезпечували стабільні надходження, а саме: податку на доходи фізичних осіб із зміною нормативів зарахування, податку на прибуток підприємств, зарахування до місцевих бюджетів 5% акцизного податку із продажу тютюнових виробів, збільшення частки екологічного податку. В результаті внесених змін в місцевих бюджетах були акумульовані фінансові ресурси, що дозволили здійснювати більш широкого кола видатків (рис. 1.7.) [5].

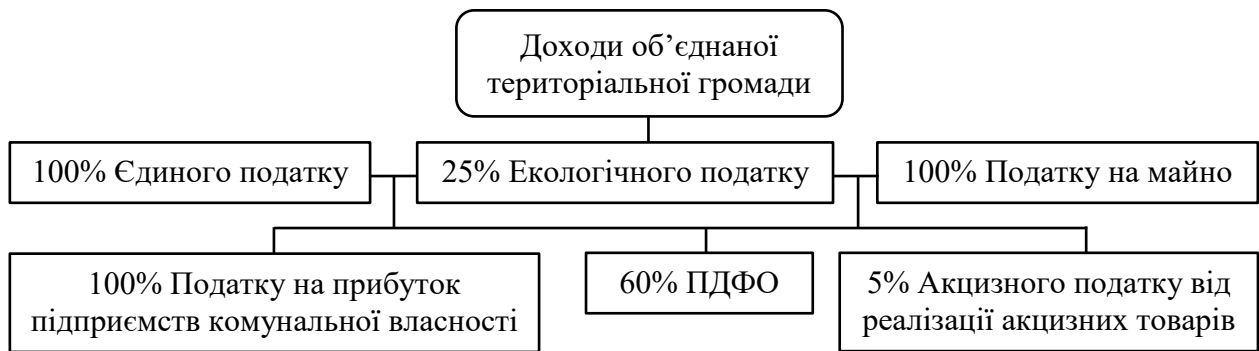


Рисунок 1.7 – Склад податкових надходжень об'єднаної територіальної громади

Після започаткування реформи місцеві бюджети почали також отримувати нові види трансфертів, а саме: освітню субвенцію, субвенцію на підготовку робітничих кадрів та медичну субвенцію.

Структура доходів місцевих бюджетів України за період 2009-2023 років представлена в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Структура доходів місцевих бюджетів України за період 2009-2023 роки, % [15]

Види доходів	Рік							
	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
Податкові надходження	44,0	40,3	41,3	33,4	40,0	41,4	57,8	74,5
Неподаткові надходження	5,8	6,0	5,5	6,8	5,2	4,9	5,0	7,8
Доходи від операцій з капіталом	1,9	1,0	0,6	0,6	0,4	0,4	0,2	0,2
Цільові фонди	1,1	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Міжбюджетні трансферти	47,2	52,3	52,4	59,1	54,3	53,2	36,9	17,4
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Дані, представлені в таблиці 1.5 свідчать про те, що впровадження фінансової децентралізації в Україні у 2014 році суттєво вплинуло на структуру доходів місцевих бюджетів, збільшивши частку податкових надходжень (з 44% у 2009 році до 74,5% у 2023 році), зменшивши залежність від міжбюджетних трансфертів (з 47,2% у 2009 році до 17,4% у 2023 році) та підвищивши різноманітність джерел доходів, що в свою чергу сприяло загально-

економічному розвитку на місцевому рівні, шляхом залучення інвестицій у соціальну інфраструктуру та економічний розвиток.

Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України за 2009-2023 рр. наведено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України у 2009-2023 роках, % [15]

Роки	Податок на доходи фізичних осіб	Податок на прибуток підприємств	Рентна плата і плата за використання інших природних ресурсів	Акцизний податок з реалізації роздрібної торгівлі підакцизних товарів	Місцеві податки і збори	Інші податки та збори
2009	75,2	0,8	14,5	—	1,4	8,1
2010	75,5	0,6	14,5	—	1,2	8,2
2011	74,0	0,5	17,7	—	3,4	4,4
2012	71,1	0,5	17,8	—	6,4	4,2
2013	70,8	0,7	16,5	—	8,0	4,0
2014	71,6	0,3	16,7	—	9,2	2,2
2015	55,9	4,4	2,2	7,8	27,5	2,2
2016	53,8	4,0	1,7	7,9	28,8	3,8
2017	55,0	3,2	1,2	3,0	26,2	11,4
2018	59,4	4	2,1	2,5	26,2	5,8
2019	61,2	3,8	2,0	2,3	27,2	3,5
2020	64,2	3,5	1,7	2,6	27,3	0,8
2021	63,0	4,8	2,5	2,4	26,7	0,6
2022	69,7	3,5	2,2	2,6	21,6	0,4
2023	67,9	3,6	1,4	3,3	23,5	0,3

Фінансова децентралізація відіграла важливу роль у формуванні податкових надходжень до місцевих бюджетів України. Відчутним джерелом надходжень до місцевих бюджетів став акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів, частка якого в 2015 році склала 7,8% податкових доходів місцевих бюджетів. Необхідно зазначити, що питома вага податку на прибуток збільшилася з 0,8% у 2009 році до 3,6% у 2023 році. Таке зростання було обумовлене включенням 10% надходжень від податку на прибуток до обласних бюджетів. Привертає увагу той факт, що питома вага місцевих податків та зборів зростає з 1,4% у 2009 році до 23,5% у 2023 році. Це відбулося за рахунок включення до місцевих податків

єдиного податку, транспортного податку, земельного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Таким чином, необхідно зазначити, що фінансова децентралізація є необхідною умовою ефективного формування доходів місцевих бюджетів, що передбачає стимулювання регіонів до фінансової автономії, пошуку додаткових джерел власних фінансових ресурсів, активізацію економічного потенціалу територіальних громад.

Отже, місцеві доходи в умовах фінансової децентралізації набувають значні видозміни, які мають бути дослідженими та аналізованими, для майбутнього їх вивчення і покращення, що буде слугувати позитивним фактором для економічної стабільності України та розквіту її економіки загалом. Нами було досліджено сутність, класифікації, ключові моменти та механізми, які визначають процес формування місцевих бюджетів у контексті проведених реформ. Було виявлено, що фінансова децентралізація сприяє підвищенню фінансової самостійності місцевих громад, збільшує їхню спроможність виконання покладених на неї функцій, які були делеговані центральною державною виконавчою владою. Проаналізували ключові принципи та механізми, які впливають на формування доходів місцевих бюджетів, розглянули, як саме фінансова децентралізація впливає на їх розмір та підвищує фінансову автономію місцевих громад. Саме тому, формування доходів місцевих бюджетів є вкрай важливим та критичним для стійкого розвитку місцевих громад, який має бути аналізованим і дослідженим в наступному розділі кваліфікаційної роботи.

## **2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ**

Сумська міська територіальна громада – це адміністративно-територіальна одиниця, що включає в себе центр місто Суми разом з прилеглими сільськими районами або селищами. Така громада об'єднує різні населені пункти в одну територіальну одиницю для спільного вирішення питань громадського значення, розвитку інфраструктури, надання послуг та інших аспектів місцевого самоврядування. Утворення міських територіальних громад є однією з основних складових децентралізації.

До складу Сумської міської територіальної громади входять різні населені територіальні об'єднання, яка мають з ним адміністративний зв'язок та в своєму складі нараховують 21 населений пункт: Сумська міська рада (місто Суми), Піщанський старостинський округ (села Піщане, Житейське, Загірське, Верхнє Піщане, Кириаківщина, Трохиминкове), Стецьківський старостинський округ (села Стецьківка, Кардашівка, Радьківка, Рибці, Шевченкове), Битицький старостинський округ (села Битиця, Вакалівщина, Зелений Гай, Микільське), Великочернечинський старостинський округ (села Велика Чернеччина, Вільшанка, Липняк, Хомине) [19].

Діяльність управлінських органів Сумської міської територіальної громади та її секторів націлена на виконання стратегічних завдань соціального і економічного зростання, які визначені у стратегічних документах, зокрема в стратегії розвитку. Це робиться з метою забезпечення життєвих потреб громадян міста. Місцевий бюджет виступає як фінансове джерело для реалізації їх функцій та повноважень, підтримки сталого соціально-економічного розвитку та задоволення потреб місцевого населення.

Важливість аналізу динаміки показників балансу спеціального та загального фонду та їх сумарних значень може допомогти зрозуміти тенденції у фінансовому стані територіальної громади. Це включає в себе оцінку змін у

розмірах та структурі коштів, що виділяються на різні цілі та напрямки розвитку. Такий аналіз може допомогти виявити пріоритетні напрямки фінансування, ефективність використання ресурсів та можливі фінансові обмеження [18].

Аналіз динаміки бюджету Сумської міської територіальної громади, а саме його спеціального та загального фонду має важливе значення для загального розуміння платоспроможності та економічної стабільності цілком, його фінансові показники наведені в таблиці 2.1. Розгляд та розуміння фінансового стану місцевого бюджету являє в собі певні завдання та причини, чому їх так важливо розглянути: стратегічне планування, яке дозволяє формувати пріоритети розвитку та створює стратегічні плани для досягнення цілей; транспарентність та відповідальність, яке сприяє створенню прозорого управління та відповідального використання громадських коштів.

Таблиця 2.1 – Показники бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, тис. грн.

Загальний фонд							
Показники	Роки					Відхилення 2019/2023 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+, –	%
Доходи	2 819 740,5	2 435 846,5	2 979 650,4	3 125 238,1	3 173 721,0	353 980,5	12,6
Видатки	2 476 831,1	2 016 066,2	2 293 839,6	2 500 740,6	2 847 673,2	370 842,1	14,9
Кредитування	–	–	9 238,9	–	–	–	–
Дефіцит / Профіцит	342 909,3	419 780,3	676 571,7	624 497,5	326 047,7	(16 861,6)	-4,9
Спеціальний фонд							
Доходи	158 410,2	145 104,1	300 763,3	124 397,2	161 924,6	3 514,4	2,2
Видатки	499 320,6	575 760,2	846 368,1	306 355,8	836 914,3	337 593,7	67,6
Кредитування	–	(4,4)	(2 642,3)	(918,5)	(542,7)	(542,7)	100,0
Дефіцит / Профіцит	(340 910,4)	(430 651,6)	(542 962,3)	(181 040)	(675 532,4)	334 622	98,2
Разом							
Доходи	2 978 150,7	2 580 950,7	3 280 413,8	3 249 635,4	3 335 645,7	357 495	12,1
Видатки	2 976 151,8	2 591 826,4	3 140 207,7	2 807 096,5	3 684 587,5	708 435,7	23,8
Кредитування	–	(4,4)	6 596,6	(918,5)	(542,7)	(542,7)	100,0
Дефіцит / Профіцит	1 998,9	(10 871,3)	133 609,3	443 457,4	(349 484,6)	(351 483,5)	-17 583,8

Доходи бюджету Сумської міської територіальної громади за період 2019 - 2023 рр. зросли на 357 495 тис. грн., або 12,1 %, що свідчить про збільшення коштів, які надходять з різних джерел. Ці кошти мають цільове



призначення для фінансування різних програм, послуг та проектів на місцевому рівні для задоволення потреб громадян та забезпечення розвитку регіону. Що стосується видатків загального фонду місцевого бюджету, то це сума фінансових ресурсів, які витрачається на підтримку різноманітних програм, послуг та ініціатив, які спрямовані на підтримку програм та розвитку територій.

Витрати за досліджуваний період зросли на 708 435,7 тис. грн., або 23,8 %, що говорить про збільшення видатків на економічний розвиток, а також адміністративні витрати на функціонування місцевих урядових органів.

Кредитування бюджету Сумської територіальної громади, це процес залучення фінансових ресурсів, що надаються державними органами влади, для фінансування різних програм та потреб місцевої громади. За даний період обсяг кредитування зріс на 542,7 тис. грн.

Аналіз профіциту або дефіциту бюджету є важливим для забезпечення фінансової стабільності та повного контролю над місцевими фінансами. За досліджуваний період спостерігається профіцит, який у 2022 році був викликаний штучним замороженням видатків, що дало змогу економічно вистояти та продовжувати функціонування. Але в 2023 році бюджет Сумської територіальної громади зазнав суттєвого дефіциту в 349 484,6 тис. грн., через збільшення видатків, що було спричинене значним збільшенням місцевих запитів, які були незадоволені в 2022 році через початок повномасштабної війни. Загальний висновок полягає в тому, що фінансова ситуація Сумської міської територіальної громади за аналізований період 2019-2023 рр. характеризується певними тенденціями. Хоча загальні доходи зросли, але зростання видатків було ще більшим, що призвело до створення значного дефіциту у 2023 році. Таким чином, зростаюча фінансова невідповідність може вимагати від владних органів уваги до ефективного управління бюджетом та плануванням фінансових ресурсів.

Доходна частина бюджету Сумської міської територіальної громади формується за рахунок податкових та неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, цільових фондів, офіційних трансфертів, які з кожним

роком демонструються динаміку надходжень. Показники, доходів Сумської міської територіальної громади наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Доходи бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 рр., тис. грн.

Назва статті	Роки					Відхилення 2019/2023 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+/-	%
Податкові надходження	1 813 456,8	1 961 012,4	2 096 043,4	2 816 215,9	2 489 134,4	675 677,6	37,3
Неподаткові надходження	157 202,1	122 432,1	103 023,6	160 532,5	259 469,7	102 267,6	65,1
Доходи від операцій з капіталом	1 955,0	3 215,0	1 215,1	5 400,0	4 582,3	2 627,3	134,4
Цільові фонди	1 549,5	1 560,3	3 184,1	3 200,2	324,4	(1 125,1)	-79,1
Офіційні трансферти	1 161 743,2	424 149,1	490 787,9	578 041,3	582 134,6	(579 608,6)	-49,9
Всього доходів	3 135 906,6	2 512 368,9	2 694 254,1	3 563 389,9	3 335 645,7	199 739,1	6,4

Аналізуючи доходи бюджету Сумської міської територіальної громади за досліджувані 2019-2023 роки, варто зазначити, що в цілому спостерігається позитивна тенденція до зростання, окрім цільових фондів та офіційних трансфертів. Податкові та неподаткові надходження важливі для місцевого бюджету, оскільки вони складають основну структуру доходів та відображають економічну активність регіону та забезпечення різноманітних послуг та інфраструктури. За даний період податкові та неподаткові надходження зросли відповідно на 37,3 % або 675 677,6 тис. грн. та 65,1 % або 102 267,6 тис. грн. Наведене зростання надходжень свідчить про підвищення економічної активності та ефективне управління фінансами, що сприяє розвитку регіону та реалізації соціальних програм.

Доходи від операцій з капіталом у місцевому бюджеті визначає ефективність управління майном та інвестиційної політики, забезпечуючи фінансову стійкість та сприяючи розвитку інфраструктури та якості життя громадян. За аналізований період цей показник зріс на 134,4 % або 2 627,3 тис.

грн., що свідчить про успішність інвестиційних стратегій, яка вказує на економічний зріст та підвищення ефективності використання ресурсів.

Аналізуючи надходження цільових фондів та офіційних трансфертів, необхідно відмітити, що за період 2019-2023 років, вони мали значне зменшення відповідно на 1 125,1 тис. грн., або 79,1 % та 579 608,6 тис. грн., або 49,9 %. Дані зменшення свідчать про достатніх місцевих доходів.

Загалом, сума доходів бюджету Сумської міської територіальної громади має позитивну тенденцію до зростання, а їх відхилення за період 2019-2023 роки є зростаючим на 199 739,1 або 6,4 %. Дане зростання свідчить про економічний розвиток та покращення фінансової стабільності місцевої громади, спираючи забезпеченню більшої фінансової самодостатності та повної здатності ефективно забезпечити потреби своїх мешканців.

Динаміка доходів бюджету Сумської міської територіальної громади, за досліджувани 2019-2023 роки є досить важлива та наведена на рисунку 2.1.

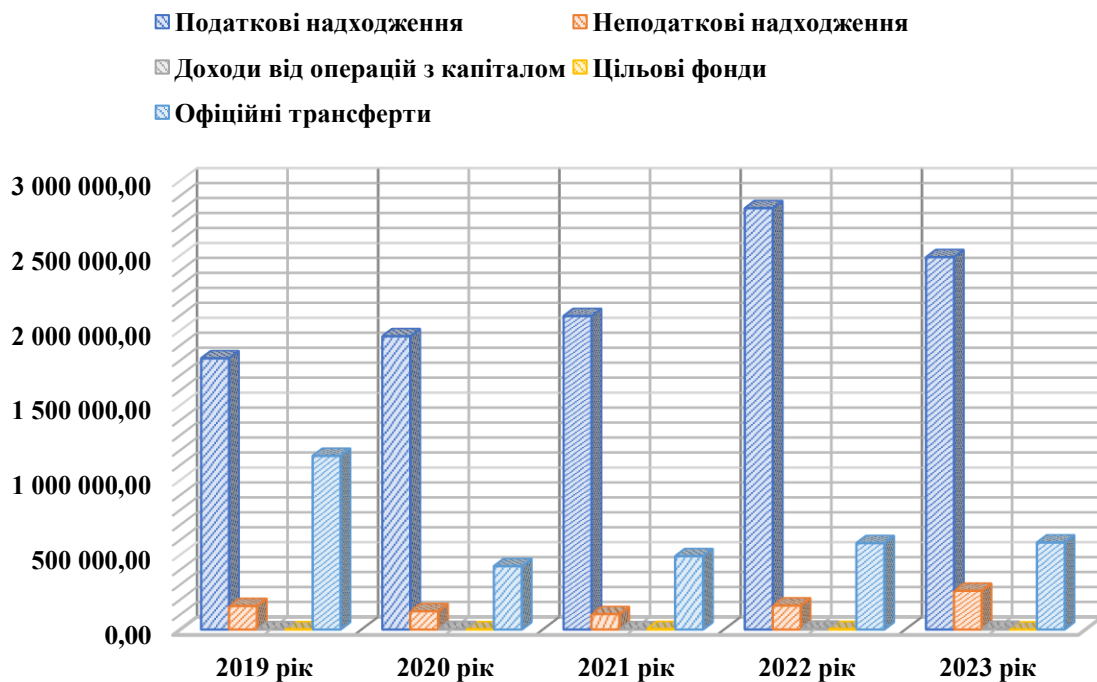


Рисунок 2.1 – Динаміка доходів бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки

Спостерігаючи за тенденцією динаміки показників доходів Сумської територіальної громади, ми в цілому спостерігаємо нерівномірну тенденцію, яка

свідчить про нерівномірну економічну та фінансову нестабільність надходжень. Неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та цільові фонди мають незначний вплив у структурі загальних доходів бюджету.

Для більш детального та цілісного аналізу доходів бюджету, за досліджувани 2019-2023 роки, необхідно здійснити структуру, щодо аналізу кожного показника та його відсоткового складу у загальних доходах. Структура доходів Сумської міської територіальної громади наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Структура доходів бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Назва статті	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Податкові надходження	57,83	78,05	77,80	79,03	74,62
Неподаткові надходження	5,01	4,87	3,82	4,51	7,78
Доходи від операцій з капіталом	0,06	0,13	0,05	0,15	0,14
Цільові фонди	0,05	0,06	0,12	0,09	0,01
Офіційні трансферти	37,05	16,88	18,22	16,22	17,45
Всього доходів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Аналізуючи структуру доходів Сумської територіальної громади, за досліджувани 2019-2023 роки, ми спостерігаємо переважання податкових надходжень, які з кожним роком мають зростання та збільшилися з 57,83 % в 2019 році до 79,03 % в 2022 році. Другим по впливу на структуру доходів є офіційні трансферти, які мали тенденцію до зменшення, з 37,05 % в 2019 році до 17,45 % у 2023 році. Що стосується неподаткових надходжень, то вони мали рівномірну тенденцію, з незначним відхиленням до 2 %. Доходи від операцій з капіталом та цільові фонди мають незначний вплив на доходи громади, їх вплив на структуру доходів не перевищує одного відсотка. Загалом, ми спостерігаємо нерівномірність фінансових змін у структурі доходів місцевого бюджету.

Для більш чіткого графічного розуміння структури доходів бюджету Сумської міської територіальної громади, розглянемо рисунок 2.2.

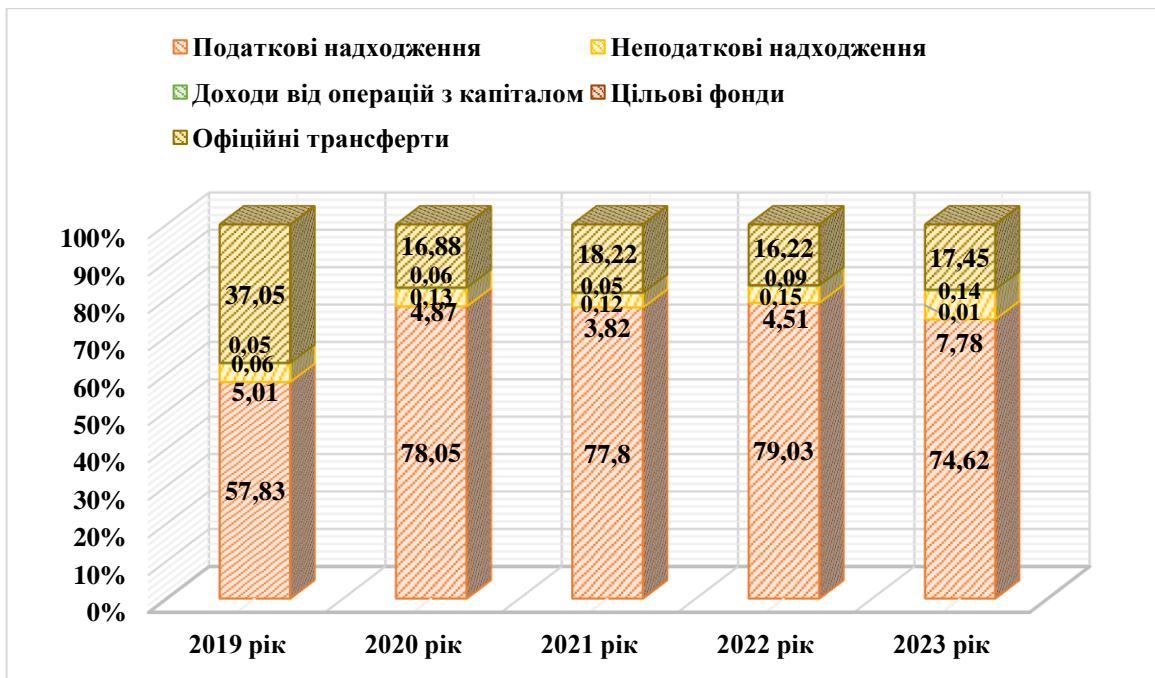


Рисунок 2.2 – Структура доходів бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Найважливішим для забезпечення незалежності місцевого бюджету, незважаючи на їхній розмір, є податкова надходження, які регулюються чинним законодавством України, щодо оподаткування загальнодержавних та місцевих податків, зокрема до них відноситься податки на доходи фізичних осіб, на прибуток підприємства, рентна плата, внутрішні та місцеві податки і збори. Податкові надходження в Україні мають вирішальне значення для забезпечення стабільності та розвитку місцевого бюджету. Вони складають основну частину дохідної бази, дозволяючи фінансувати ключові програми.

Найбільший внесок у загальну суму податкових надходжень до місцевих бюджетів складає податок на доходи фізичних осіб, проте проблема адміністрування цього податку полягає у тому, що він збирається до місцевих бюджетів за місцем роботи платника податку, хоча найважливіші громадські послуги, такі як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист населення, надаються за місцем проживання громадян. Розглянемо основні, найбільш значущі податкові показники доходів бюджету Сумської міської територіальної громади за досліджувані роки, наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Склад податкових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 рр., тис. грн.

Назва статті	Рік					Відхилення 2019/2023	
	2019	2020	2021	2022	2023	+, -	%
Податкові надходження:	1 813 456,8	1 961 012,4	2 096 043,4	2 816 215,9	2 489 134,4	675 677,6	37,3
Податок та збір на доходи фізичних осіб	1 117 190,9	1 333 153,0	1 445 235,3	2 000 755,3	1 749 557,8	632 366,9	56,6
Податок на прибуток підприємств	441,7	507,6	426,2	992,2	1 127,2	685,5	155,2
Рентна плата та плата за використання природних ресурсів	263,7	332,6	740,7	1 856,6	1 667,0	1 403,3	532,2
Внутрішні податки на товари та послуги	150 545,0	139 634,7	160 655,4	196 785,8	233 466,4	82 921,4	55,1
Місцеві податки	402 566,9	483 166,0	485 365,8	611 356,8	501 990,5	99 423,6	24,7
Інші податки та збори	4 380,9	4 218,5	3 620,0	4 469,3	1 325,3	(3 055,6)	-69,7

Аналізуючи податкові надходження територіальної громади, ми спостерігаємо позитивну тенденцію до зростання. За досліджувані 2019-2023 роки, ми маємо тільки зменшення інших податків та зборів. Податок та збір на доходи фізичних осіб характеризують собою обов'язкові платежі, які фізичні особи сплачують зі свого доходу в місцевий бюджет. Даний податок мав збільшення з 2019 до 2023 року на 632 366,9 тис. грн., або на 56,6 %, що свідчить про зростання доходів населення, покращення ефективності адміністрування податків, можливі зміни в законодавстві або розширення соціальних програм.

Якщо говорити про податок на прибуток підприємств, то він є обов'язковим та встановлюється на прибуток, який отриманий підприємством в результаті його господарської діяльності. Аналізований вид податкових надходжень, має значене зростання в 685,5 тис. грн., або 155,2 %, що позитивно характеризує економічну активність та прибутковість підприємств, а також ефективне функціонування податкової системи.

Рентна плата за використання природних ресурсів є загальним податком, яке сплачують підприємство або особи за використання природних ресурсів. За досліджуваний період 2019-2023 роки, ми спостерігаємо зростання в 532,2 % або 1 403,3 тис. грн., яке свідчить про додаткові надходження до бюджету, які формуються за рахунок високого попиту на ці ресурси або удосконалення загальної системи оподаткування.

Внутрішні податки на товари та послуги стягуються від виробників чи постачальників товарів і послуг за їхню продаж на внутрішньому ринку країни. За аналізований період вони зазнали збільшення на 82 921,4 тис. грн., або 55,1 %. Дане збільшення свідчить про зростання обсягів внутрішнього споживання, можливі зміни в податковій політиці або ефективність адміністрування податків.

Місцеві податки являють собою обов'язкові платежі, які встановлюються та збираються на місцевому рівні, зазвичай міськими чи сільськими органами влади і призначені для фінансування місцевих потреб і розвитку інфраструктури. За період від 2019 до 2023 роки, ми бачимо збільшення на 99 432,6 тис. грн., або 24,7 %, що говорить про зростання потреб у фінансуванні місцевих проектів та програм, а також впровадження нових ініціатив для поліпшення місцевої інфраструктури та задоволення потреб спільноти.

Інші податки та збори включають обов'язкові платежі, які не відносяться до основних видів податків та охоплюють різноманітні види оподаткування, такі як акцизи, місцеві збори, податок на нерухомість, екологічні збори та інші. Даний показник мав зменшення на 3 055,6 тис. грн., або 69,7 %.

Загалом, за аналізований період з 2019 до 2023 років, ми маємо позитивну тенденцію до зростання на 675 677,6 тис. грн., або 37,3 %. Даний приріст свідчить про покращення економічної активності, збільшення доходів, як підприємств, так і населення, а також ефективність адміністрування податків.

Розглянемо графічно податкові надходження бюджету Сумської міської територіальної громади, за досліджувані 2019-2023 роки, які наведені на рисунку 2.3 та дають змогу більш чітко спостерігати тенденції до зростання.

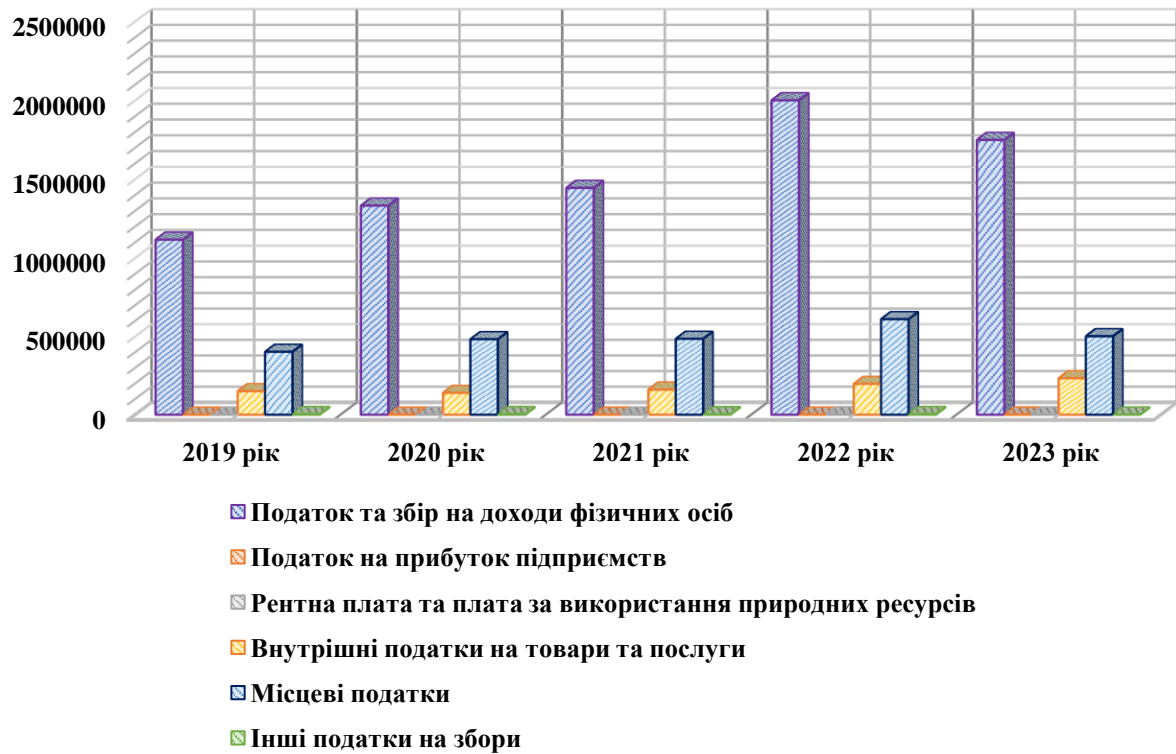


Рисунок 2.3 – Динаміка податкових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки

Аналізуючи податкові надходження, ми спостерігаємо в цілому позитивну тенденцію до зростання. Податки та збори на доходи фізичних осіб мають достатньо чітку та пряму тенденцію до збільшення, окрім зменшення в 2023 році. Податок на прибуток підприємств, рентна плата та плата за використання природних ресурсів, а також інші податки мають зовсім незначний вплив на склад податкових надходжень. Що стосується внутрішніх податків на товари та послуги і місцевих податків, то вони мають рівномірну тенденцію до зростання, при цьому спостерігається балансове збільшення кожного з них. Так наприклад, внутрішні податки на товари та послуги, мають збільшення в 50 %, що в загальній динаміці є достатньо позитивним ефектом, яке свідчить про зростання споживчої активності та збільшення обсягу товарообігу.

Для більш чіткого характеризування кожного з показників податкових надходжень Сумської міської територіальної громади, за досліджувані 2019-2023 роки, в таблиці 2.5 наведемо структуру надходжень.



Таблиця 2.5 – Структура податкових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Назва статті	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Податок та збір на доходи фізичних осіб	66,68	67,98	68,95	71,04	70,29
Податок на прибуток підприємств	0,03	0,03	0,02	0,04	0,05
Рентна плата та плата за використання природних ресурсів	0,02	0,02	0,04	0,07	0,07
Внутрішні податки на товари та послуги	8,99	7,12	7,66	6,99	9,38
Інші податки та збори	24,03	24,64	23,16	21,71	20,17
Всього податкових надходжень	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Розглянувши склад податкових надходжень Сумської міської територіальної громади, ми спостерігаємо найбільш, що переважає податок та збір на доходи фізичних осіб, який варіюється в межах 66-71 %. Друге місце в складу податкових надходжень займають місцеві податки, зі своїм складом в 21-24 %. Внутрішні податки на товари і послуги, також мають важливу роль і займають 7-9 % від загальної суми податкових надходжень. Що стосується податку на прибуток підприємств, рентної плати, а також інших податків та зборів, то вони займають незначну частину у загальних надходженнях. Отже, аналізуючи склад податкових надходжень, ми можемо сказати, що бюджет Сумської міської територіальної громади фінансується, переважно за рахунок податків та зборів з доходів фізичних осіб, а також місцевих податків.

Неподаткові надходження також впливають на бюджет Сумської міської територіальної громади і включають доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. Для їхнього формування застосовується неподатковий метод, який включає різні платежі, які характеризуються цільовим призначенням та відплатним характером.

Для більш чіткого графічного розуміння податкових надходжень бюджету Сумської міської територіальної громади, розглянемо рисунок 2.4.

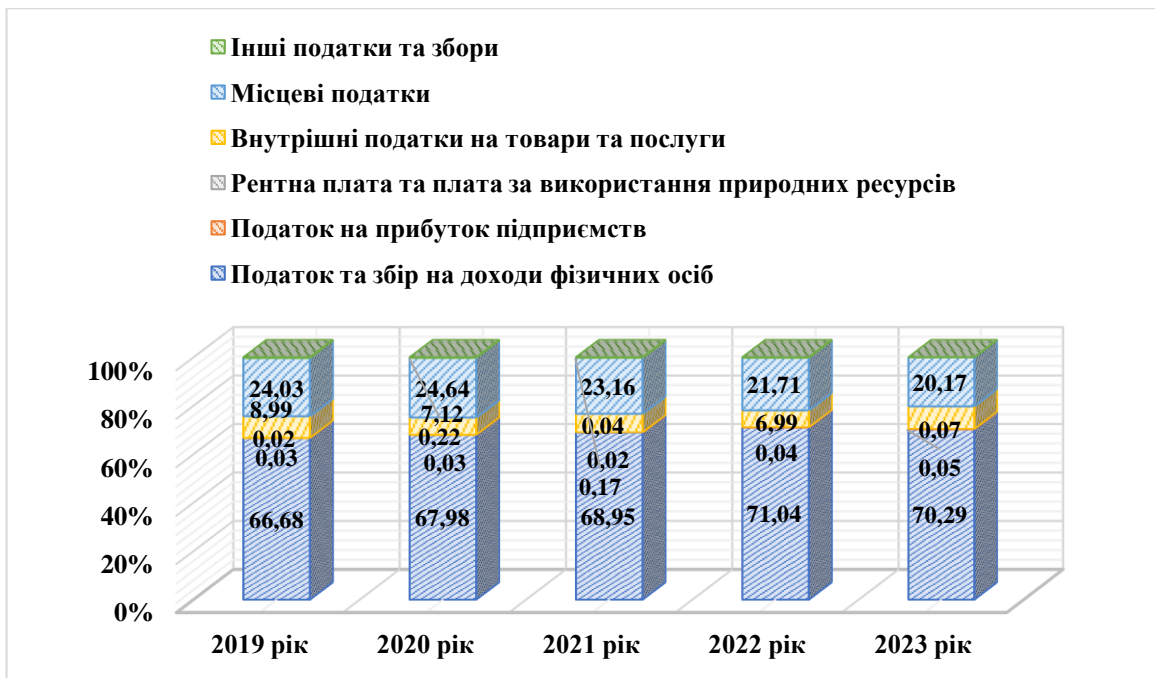


Рисунок 2.4 – Структура податкових надходжень бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Склад та обсяг неподаткових надходжень є важливим економічним показником для розгляду і аналізу місцевих бюджетів. В таблиці 2.6 наведені важливі показники неподаткових надходжень Сумської міської територіальної громади, за досліджувани 2019-2023 роки.

Таблиця 2.6 – Склад неподаткових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 рр., тис. грн.

Назва статті	Рік					Відхилення 2019/2023	
	2019	2020	2021	2022	2023	+, -	%
Неподаткові надходження:	157 202,1	122 432,1	103 023,6	160 532,5	259 469,7	102 267,6	65,1
Доходи від власності та підприємницької діяльності	7 525,7	2 661,5	2 310,7	3 155,4	3 081,8	(4 443,9)	-59,0
Адміністративні збори й платежі, надходження від некомерційного та побічного продажу	44 244,5	46 070,0	40 940,0	46 971,3	117 559,2	73 314,7	165,7
Інші неподаткові надходження	4 740,1	4 259,3	4 561,9	4 994,3	16 275,8	11 535,7	243,4
Власні надходження бюджетних установ	100 691,8	69 441,3	55 210,9	105 411,5	122 552,8	21 861,0	21,7

Аналізуючи склад неподаткових надходжень Сумської територіальної громади, то в цілому ми спостерігаємо позитивні тенденції, крім доходів від власності та підприємницької діяльності, які за досліджуваний період зменшились на 59,0 % або 4 444,9 тис. грн. Дані доходи отримуються від власності, яка перебуває у власності місцевої територіальної громади, а також прибутку, заробленого в результаті підприємницької або комерційною діяльністю, яка здійснена на відповідній території.

Якщо говорити про адміністративні збори й платежі, надходження від некомерційного та побічного продажу, то вони являють собою різноманітні адміністративні послуги, що надаються місцевим органам влади за їх виконання. За досліджуваний період дані платежі мають зростання на 73 314,7 тис. грн., або 165,7 %, що свідчить про збільшення попиту на адміністративні послуги, розвиток місцевого бізнесу та можливі зміни в законодавстві чи ефективності контролю над оплатою таких послуг.

Інші неподаткові надходження в загальній структурі доходів Сумської міської територіальної громади включають різноманітні джерела доходів, такі як плата за надання комунальних послуг, штрафи, пені, доходи від різних ліцензій, а також пожертвування та благодійні внески. Що стосується їхньої динаміки, то вони зросли на 11 535,7 тис. грн., або 243,4 %. Дане зростання може бути обумовлене збільшенням обсягу послуг або товарів, що надаються місцевими органами або підприємствами, впровадженням нових платних послуг, поліпшення системи контролю та збільшення штрафів за порушення, а також в останній час дуже сильно активізувалось благодійність та спонсорські внески.

Власні надходження бюджетних установ охоплюють грошові потоки, які установи заробляють самостійно, через надання платних послуг та інших способів грошових потоків. Дані грошові ресурси зросли на 21 861 тис. грн., що становило 21,7 % та показують здатність місцевих бюджетів генерувати додаткові ресурси для забезпечення своєї діяльності. Розгляд неподаткових надходжень має важливе значення, оскільки дозволяє отримати повне уявлення про загальну структуру доходів та наведений на рисунку 2.5.



Рисунок 2.5 – Динаміка неподаткових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки

Розглянувши динаміку неподаткових надходжень, можна зробити висновок про те, що в цілому спостерігається нерівномірні зміни окремих складових. Адміністративні збори й платежі та надходження від некомерційного та побічного продажу продемонстрували значне зростання в 2023 році. Дане збільшення було спричинене підвищенням попиту на користування державним майновим комплексом, інтенсифікацією діяльності місцевих підприємств, що стало результатом впровадження ефективних механізмів контролю та адміністрування. Власні надходження бюджетних установ мали нерівномірне зменшення з 2019 до 2021 року, після якого мали зростання, що є позитивним фактором, щодо збільшення попиту на їхні послуги. Загалом, всі інші складові неподаткових надходжень мали стабільну тенденцію до зростання у 2023 році.

Структурний аналіз є важливим інструментом у фінансовому управлінні та плануванні. Він дозволяє оцінити внутрішні зв'язки між фінансовими показниками та розробити стратегії для досягнення поставлених цілей. Структуру неподаткових надходжень представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Структура неподаткових надходжень Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Назва статті	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи від власності та підприємницької діяльності	4,79	2,17	2,24	1,97	1,19
Адміністративні збори й платежі, надходження від некомерційного та побічного продажу	28,14	37,63	39,74	29,26	45,31
Інші неподаткові надходження	3,02	3,48	4,43	3,11	6,27
Власні надходження бюджетних установ	64,05	56,72	53,59	65,66	47,23
Всього неподаткових надходжень	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Дані, представлені в таблиці 2.7 свідчать про те, що найбільшу частку в структурі неподаткових надходжень займають власні надходження бюджетних установ та становлять від 53% до 66 %, що свідчить про підвищення фінансової самостійності і ефективності місцевих установ, які стали наслідком реалізації заходів з оптимізації витрат та збільшення доходів від власної діяльності. На другому місці є адміністративні збори й платежі, надходження від некомерційного та побічного продажу, структура яких варіюється в межах від 28% до 45 %. Дане збільшення свідчить про зростання активності у сфері надання комунальних послуг та підприємницької діяльності, що було зумовлене як збільшенням попиту на послуги, а також поліпшення системи контролю. Що стосується доходів від власності та підприємницької діяльності, то вони демонструють тенденцію до зниження від 4 % до 1 % та свідчать про зниження ефективного використання комунального майна та підприємницької активності бюджетних установ. Інші неподаткові надходження варіюються в межах 3-6 % та займають невелику частину в структурі надходжень. Такі зміни відображають економічну динамічність фінансової ситуації в Україні та їх постійні зміни.

Графічно структура та зміни неподаткових надходжень бюджету Сумської міської територіальної громади, за досліджувани 2019-2023 роки наведена на рисунку 2.6.

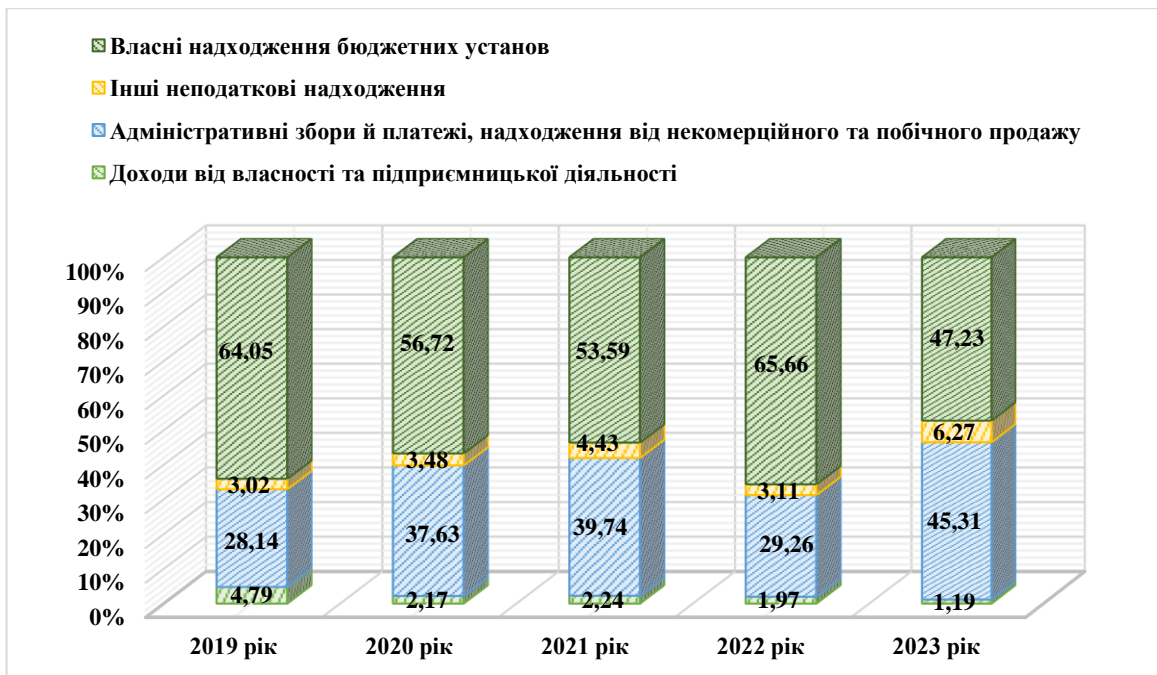


Рисунок 2.6 – Структура неподаткових надходжень бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Отже, результати аналізу податкових та неподаткових надходжень бюджету Сумської міської територіальної громади за період 2019-2023 років, свідчить про те, що податкові надходження переважають і складають 75 % від загальних доходів у 2023 році, тоді як неподаткові становлять лише 17 %. Податкові надходження забезпечують розвиток місцевої економіки, оскільки їх можна використовувати для стимулювання підприємництва, залучення інвестицій та створення робочих місць, що сприяє загальному економічному зростанню. Ці доходи допомагають зменшити залежність місцевого бюджету від центрального уряду та надають місцевим органам влади фінансову незалежність для самостійного прийняття рішень, щодо розподілу коштів на місцевому рівні, що вкрай важливо для забезпечення ефективного управління та реалізацію пріоритетних завдань.

Доходи від операцій з капіталом та трансферти є важливою складовою доходів бюджету Сумської міської територіальної громади. Доходи від операцій з капіталом включають надходження від реалізації капітальних активів, таких як основні фонди, державні запаси і резерви, а також земля. Щодо трансфертів, то

це кошти, які надходять від інших органів державної влади місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Надходження від операцій з капіталом у бюджеті Сумської міської територіальної громади складаються із двох основних елементів: надходжень від продажу основних капітальних активів та коштів, отриманих від продажу землі і нематеріальних активів. Їх аналіз важливий для забезпечення фінансової стабільності та стійкості бюджету, оскільки ці доходи є значною складовою фінансових ресурсів громади. Аналіз допомагає в ефективному плануванні та бюджетуванні, дозволяючи оптимально розподілити ресурси на пріоритетні завдання. Обсяг та структура цих доходів наведені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Обсяг та структура доходів від операцій з капіталом бюджету Сумської територіальної громади за 2019-2023 рр.

Назва статті	Рік									
	2019		2020		2021		2022		2023	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Надходження від продажу основного капіталу	1 005,0	51,4	3 015,0	93,8	1 015,1	83,5	5 400,0	100,0	2 995,2	65,4
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	950,0	48,6	200,0	6,2	200,0	16,5	-	-	1 587,1	34,6
Загалом доходів від операцій з капіталом	1 955,0	100,0	3 215,0	100,0	1 215,1	100,0	5 400,0	100,0	4 582,3	100,0

Аналізуючи обсяг та структуру доходів від операцій з капіталом за період 2019-2023 років, ми спостерігаємо його зростання на 2 627,3 тис. грн., або 134,4 %. Збільшення доходів від операцій з капіталом свідчить про активізацію продажу капітальних активів, землі та нематеріальних активів, що може вказувати на ефективне управління майном громади, залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку, а також зростання інвестиційної

привабливості регіону. Якщо говорити про надходження від продажу основного капіталу, то ми спостерігаємо їх зростання з 1 050,0 тис. грн., до 2 995,2 тис. грн., або в 185,3 %, яке вказує на активізацію реалізації капітальних активів, що може свідчити про ефективне управління майном, оптимізацію використання ресурсів, залучення додаткових джерел для фінансування місцевих проектів та можливе покращення економічної активності в регіоні. Кошти від продажу землі і нематеріальних активів мають тенденцію до зростання на 637,1 тис. грн., або 67,1 %, що свідчить про покращення реалізації надходжень та управління ними.

Динаміка змін, які відбулися у доходах від операцій з капіталом бюджету Сумської територіальної громади, за 2019-2023 роки наведена на рисунку 2.7.

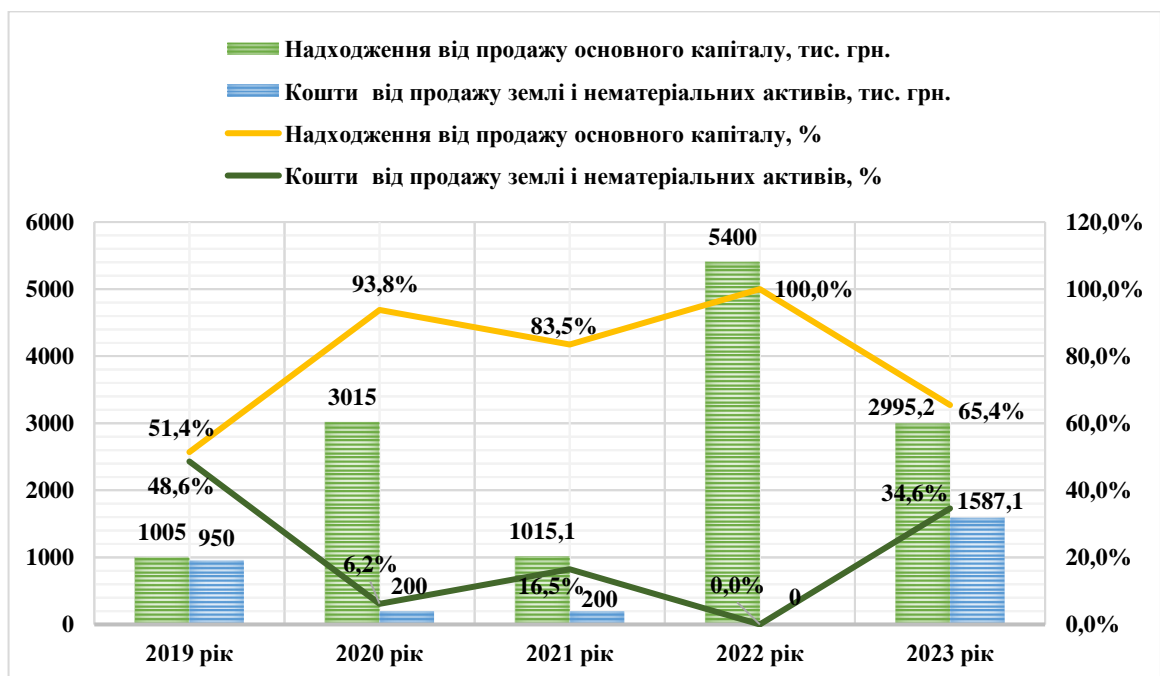


Рисунок 2.7 – Динаміка доходів від операцій з капіталом бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки

Слід звернути увагу, що в 2022 р. надходження від продажу основного капіталу становили 100%, а в 2023 р. їх питома вага знизилася до 65,4 %. Надходження від продажу землі і нематеріальних активів у 2022 році були відсутні, проте в 2023 році зросла до 34,6 %.

Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів виступають офіційні трансферти. Їх пряма роль у фінансовому забезпеченні органів місцевого



самоврядування зводиться до вирівнювання фінансових можливостей територій у зв'язку з відмінностями в економічному та соціальному розвитку. Вони поділяються на чотири види: базова дотація, реверсна дотація, субвенція та інші види дотацій, які включають спеціальні цільові і дотації вирівнювання.

Обсяг, склад та структура офіційних трансфертів, що надійшли до бюджету Сумської міської територіальної громади, за 2019-2023 роки, мають цільовий характер та надходять від органів державного управління. Обсяг, склад та структура офіційних трансфертів Сумської територіальної громади за 2019-2023 рр. наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Обсяг, склад та структура офіційних трансфертів Сумської територіальної громади за 2019-2023 рр., тис. грн.

Назва статті	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи бюджету	3 135 906,6	2 512 368,9	2 694 254,1	3 563 389,9	3 335 645,7
Офіційні трансферти, в т.ч.	1 161 743,2	424 149,1	490 787,9	578 041,3	582 134,6
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	505 787,5	408 565,4	482 448,0	571 788,6	480 568,9
- дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	3 474,2	2 738,9	-	-	7 344,0
- субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	646 721,5	11 959,8	7 709,9	6 252,7	90 274,6
- від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	5 760,0	885,0	630,0	-	3 947,0
Питома вага офіційних трансфертів у доходах бюджету, %	37,05	16,88	18,22	16,22	17,45

Під час аналізу показників офіційних трансфертів Сумської міської територіальної громади, за досліджувані роки, спостерігається зменшення офіційних трансфертів з 1 161 743,2 тис. грн., в 2019 році до 582 134,6 тис. грн., в 2023 році, що становить 579 608,6 тис. грн., або 49,9 %. Що стосується субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, то вони також мали зменшення, яке становить 25 218,6 тис. грн., або 4,97 %. Розглядаючи дотації з місцевих бюджетів іншим бюджетам, то вони мають нерівномірну тенденцію, а в 2021 - 2022 роках зовсім не надавалися. Субвенції з місцевих бюджетів іншим бюджетам зменшилися з 646 721,4 тис. грн., до 90 274,6 тис. грн., що становить

556 446,8 тис. грн., або 86,1 %. Розглядаючи питому вагу офіційних трансфертів у доходах бюджету, можна зробити висновок, що їх частка має тенденцію до зниження. Так, в 2019 році даний показник становив 37,05 %, а в 2023 році - відповідно 17,45 %.

Спостерігаючи за динамікою показників офіційних трансфертів, ми бачимо переважання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, а також субвенцій з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам. Якщо говорити про динаміку субвенцій з державного бюджету, то вона має спадаючий характер, що свідчить про зниження цільового фінансування.

Для більш чіткого та якісного аналізу показників офіційних трансфертів бюджету Сумської міської територіальної громади, розглянемо їх структуру, яка наведена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Структура офіційних трансфертів Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Назва статті	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Офіційні трансферти, в т.ч.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	43,54	96,33	98,30	98,92	82,55
- дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	0,30	0,65	-	-	1,26
- субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	55,67	2,82	1,57	1,08	15,51
- від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,50	0,21	0,13	-	0,68

Аналізуючи структуру офіційних трансфертів, можна зробити висновок, що основну частку займають субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, які з 44 % в 2019 році, зросли до 83 % в 2023 році. Офіційні трансферти Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ мають незначну частку в структурі трансфертів.

Розглянемо графічну структуру офіційних трансфертів бюджету Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, на рисунку 2.8.

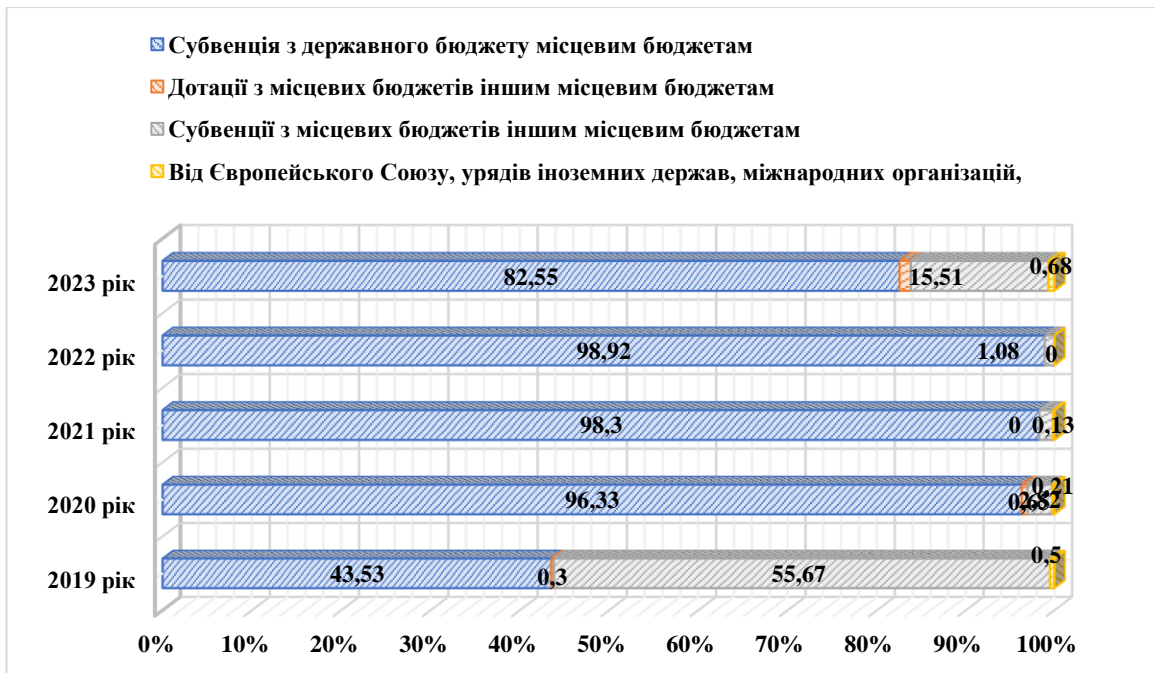


Рисунок 2.8 – Структура офіційних трансфертів Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки, %

Отже, аналіз динаміки офіційних трансфертів, свідчить про скорочення їх обсягу, що є позитивною тенденцією, оскільки відбувається зміцнення фінансової самодостатності територіальної громади.

### **3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

В сучасних умовах економічної нестабільності, ефективне формування доходів місцевого бюджету є однією з найважливіших складових успішного функціонування місцевої територіальної громади. Після початку фінансової децентралізації, місцеві бюджети отримали більше делегованих повноважень та відповідальності, що вимагає впровадження нових підходів і стратегій у сфері бюджетного планування та управління доходами. Сумська міська територіальна громада стискається з багатьма викликами та загрозами, які пов'язані з необхідністю підвищення фінансової автономії та впровадження нових підходів, щодо покращення процесу формування доходів і забезпечення сталого розвитку.

Сучасна проблема, яка вимагає зміцнення та вдосконалення дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок власних джерел стає надзвичайно актуальною, особливо в контексті фінансової децентралізації. Розв'язання цієї проблеми підвищить зацікавленість місцевих органів влади у розвитку економіки на засадах самостійності та ефективності, а також забезпечить необхідний рівень відповідальності та підзвітності місцевої влади перед громадянами [25].

Важливим для удосконалення формування доходів Сумської міської територіальної громади є ефективне стратегічне планування, яке відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого та збалансованого розвитку регіону. Саме стратегічне планування дозволяє підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами, адаптуватися до економічних змін і викликів, забезпечити стабільність і прогнозованість бюджету, що створить сприятливі передумови для сталого розвитку Сумської міської територіальної громади на майбутні роки. Основні завдання стратегічного планування доходів бюджету Сумської міської територіальної громади наведено на рисунку 3.1.

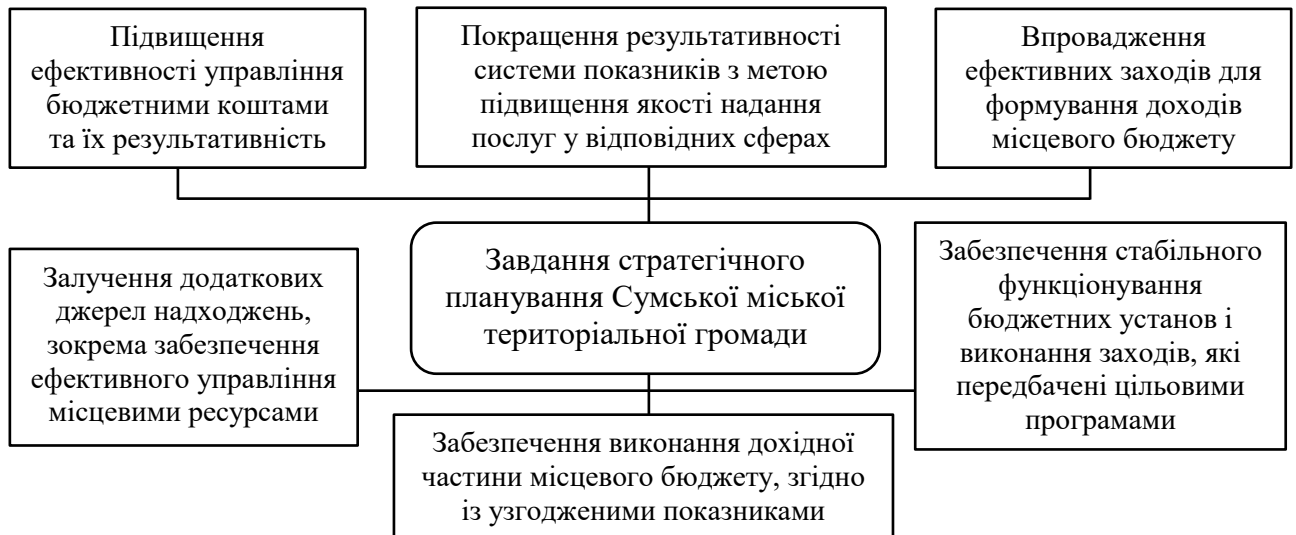


Рисунок 3.1 – Завдання стратегічного планування доходів бюджету Сумської міської територіальної громади [7]

Поширеним методом для здійснення прогнозу змін доходів місцевого бюджету в часовому ряді є використання показників динаміки. Доцільність використання цих методів формується в їх простоті технічних розрахунків, щодо невеликого обсягу вихідних даних. Найчастіше для прогнозування використовують середній темп росту та приросту. Даний вид аналізу дозволяє виявити тенденції у зміні доходів, визначити стабільність або варіабельність фінансових надходжень, а також оцінити можливі ризики і сприятливі умови для планування бюджету. Використання середнього темпу росту дає змогу зрозуміти загальну швидкість збільшення доходів за певний період, тоді як середній приріст дозволяє оцінити відносини та зробити більш точні прогнози на майбутнє [44].

Аналіз динаміки податкових та неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом і цільових фондів дозволяє виявити тенденції та закономірності у фінансових потоках громади, що буде кроком для прийняття попередньо прорахованих рішень, ефективного розподілу ресурсів та розвитку.

Розглянемо застосування наведених методів до показників доходів бюджету Сумської міської територіальної громади. Результати аналізу та прогнозування занесемо до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Прогнозування на основі показників динаміки часового рядку доходів бюджету Сумської міської територіальної громади, тис. грн.

Рік			Середній темп росту	Середній приріст	Прогноз на 2024 рік		Прогноз на 2025 рік	
2021	2022	2023	2021/ 2023 роки	2021/ 2023 роки	За середнім темпом росту	За середнім приростом	За середнім темпом росту	За середнім приростом
Податкові надходження			1,11	196 545,5	2 772 204,3	2 685 679,9	3 087 465,5	2 882 225,4
2 096 043,4	2 816 215,9	2 489 134,4						
Неподаткові надходження			1,59	78 223,1	411 845,5	337 692,8	653 705,4	415 915,8
103 023,6	160 532,5	259 469,7						
Доходи від операцій з капіталом			2,65	1 683,6	12 126,3	6 265,9	32 090,0	7 949,5
1 215,1	5 400,0	4 582,3						
Цільові фонди			0,55	(1 429,9)	179,5	(1 105,5)	99,3	(2 535,3)
3 184,1	3 200,2	324,4						
Офіційні трансферти			1,09	45 673,4	635 942,4	627 808,0	694 723,7	673 481,3
490 787,9	578 041,3	582 134,6						
Всього доходів			1,13	320 695,8	3 767 072,1	3 656 341,5	4 254 298,5	3 977 037,3
2 694 254,1	3 563 389,9	3 335 645,7						

З представлених розрахунків видно, що прогноз доходів на 2024 рік, за середнім темпом росту становить 3 767 021,1 тис. грн., а середнім приростом дорівнює 3 656 341,5 тис. грн. Що стосується прогнозу на 2025 рік, то він за середнім темпом росту становить 4 254 298,5 тис. грн., а за середнім приростом дорівнює 3 977 037,7 тис. грн. Якщо розглядати інші показники, то найбільше значення за середнім темпом росту мають доходи від операцій з капіталом з коефіцієнтом 2,65 за 2021-2023 роки, а найбільший середній приріст маємо у податкових надходженнях, які основою бюджетного утворення Сумської міської територіальної громади. Негативним у статистиці прогнозування доходів є цільові фонди, які мають тенденцію до зниження, що свідчить про їх недостатнє фінансування спеціалізованих програм та проектів. Для покращення показника цільових фондів необхідним активно залучати гранти та субвенції, вдосконалювати планування та управління проектами, забезпечувати прозорість і підзвітність використання коштів, покращувати інвестиційний клімат та підвищувати кваліфікацію кадрів.

Для більш чіткого і точного розуміння прогнозу на основі показників динаміки середнього темпу росту та приросту, показників доходів бюджету Сумської територіальної громади, наведені на рисунку 3.2 та 3.3 відповідно.

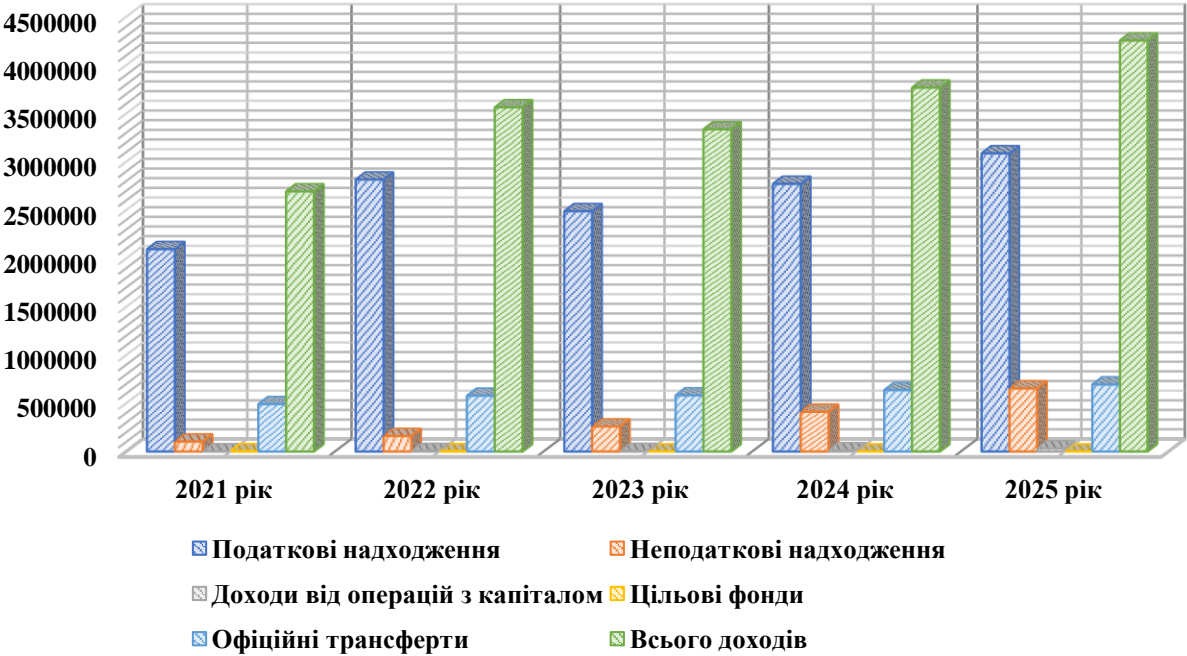


Рисунок 3.2 – Динаміка прогнозування показників доходів бюджету Сумської міської громади за середнім темпом росту за 2021-2025 роки

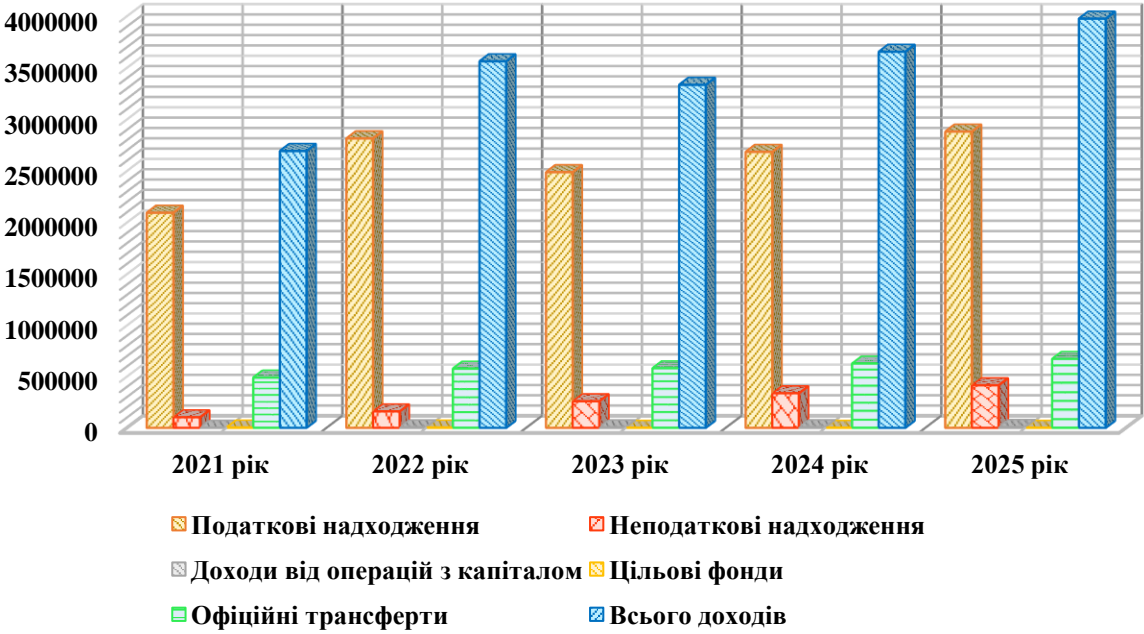


Рисунок 3.3 – Динаміка прогнозування показників доходів бюджету Сумської міської громади за середнім приростом за 2021-2025 роки

Для удосконалення доходів бюджету Сумської територіальної громади актуальним є розгляд індексу податкоспроможності та показників бюджетної стійкості за доходами. Індекс податкоспроможності характеризує здатність місцевого бюджету забезпечити свої фінансові потреби за рахунок власних надходжень. При його значенні менше 0,9 із державного бюджету надається базова дотація для врегулювання фінансових показників та подальшої діяльності громади. Індекс податкоспроможності є коефіцієнтом, який визначає рівень податкоспроможності місцевого бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по Україні. Бюджетна стійкість характеризує здатність органів місцевої влади мобілізувати фінансові ресурси для виконання цілей соціально-економічного розвитку відповідного адміністративно-територіального утворення й задоволення потреб місцевої громади.

Вихідні дані для прогнозування індексу податкоспроможності та показників бюджетної стійкості за доходами Сумської міської територіальної громади наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для прогнозування індексу податкоспроможності та показників бюджетної стійкості за доходами Сумської міської територіальної громади, тис. грн.

Рік			Середній темп росту	Середній приріст	Прогноз на 2024 рік		Прогноз на 2025 рік	
2021	2022	2023	2021/ 2023 роки	2021/ 2023 роки	За середнім темпом росту	За середнім приростом	За середнім темпом росту	За середнім приростом
Загальні доходи			1,13	320 695,8	3 767 072,1	3 656 341,5	4 254 298,5	3 977 037,3
2 694 254,1	3 563 389,9	3 335 645,7						
Загальні видатки			1,20	546 380,6	4 413 499,6	4 230 968,1	5 286 610,5	4 777 348,6
2 591 826,4	2 807 096,5	3 684 587,5						
Власні доходи			1,14	276 452,2	3 136 664,9	3 029 638,1	3 573 566,3	3 306 090,7
2 200 282,1	2 982 148,4	2 753 186,4						
Закріплені доходи			1,09	44 243,5	634 520,2	626 702,5	691 234,8	670 946,0
493 972,0	581 241,5	582 459,0						
Трансферти у доходах			1,09	45 673,4	635 942,4	627 808,0	694 723,7	673 481,3
490 787,9	578 041,3	582 134,6						
Видатки на соціальну сферу			2,07	164 008,1	893 711,0	596 513,7	1 846 725,9	760 521,7
104 489,5	253 674,5	432 505,6						
Чисельність населення СМТГ (тис. осіб)			1,04	10,5	288,6	288,0	300,1	298,5
256,5	264,9	277,5						



Розрахунок фактичного та прогнозного значення індексу податкоспроможності Сумської міської територіальної громади наведений в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Фактичне та прогнозне значення індексу податкоспроможності Сумської міської територіальної громади

№	Показник	Значення по роках		
		2023	2024	2025
1	Населення Сумської міської територіальної громади (тис. осіб)	277,5	262,6	248,3
2	Населення по всіх адміністративно-територіальних одиницях України (тис. осіб)	41 167,3	33 426,1	34 318,6
3	Надходження 60% податку на доходи фізичних осіб Сумської міської територіальної громади (тис. грн.)	2 000 755,3	2 227 024,1	2 469 400,7
4	Надходження 60% податку на доходи фізичних осіб по всіх адміністративно-територіальних одиницях України (млн. грн.)	420 672, 6	468 208,3	456 429,8
5	Сума податку на доходи фізичних осіб на 1 особу Сумської міської територіальної громади (грн.)	7 209,9	8 480,7	9 945,2
6	Сума податку на доходи фізичних осіб на 1 особу по всіх адміністративно-територіальних одиницях України	10 219,2	14 007,3	13 299,8
7	Індекс податкоспроможності Сумської міської територіальної громади станом	0,71	0,61	0,75
8	Обсяг базової дотації для Сумської міської територіальної громади (тис. грн.)	441 198,4	866 762,8	402 170,5

Отже, розрахувавши прогнозне значення індексу податкоспроможності Сумської міської територіальної громади, можна зробити висновок, що сума податку на доходи фізичних осіб на 1 особу територіальної громади є на 3-6 тис. грн., меншою ніж по всіх адміністративно-територіальних одиницях України. Низьке значення індексу податкоспроможності доходів Сумської міської територіальної громади, свідчить про необхідність надавання базової дотації від державного бюджету в 2023 році у розмірі 441 198,4 тис. грн., в 2024 році у розмірі 866 762,8 тис. грн., а в 2025 році у розмірі 402 170,5 тис. грн., щодо збалансування місцевого бюджету, для виконання делегованих функцій та завдань. Позитивним моментом є той факт, що прогнозний обсяг базової дотації має тенденцію до зменшення, що в цілому свідчить про посилення самостійності та фінансової незалежності Сумської міської територіальної громади.

Алгоритм розрахунку показників фінансового забезпечення бюджетної стійкості інститутів місцевого самоврядування наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Система показників фінансового забезпечення бюджетної стійкості інститутів місцевого самоврядування [22]

Група	Показник	Розрахунок	Нормативне значення
Бюджетна стійкість за доходами місцевих бюджетів	Показник бюджетного покриття	$P_{бк} = \text{Загальні доходи} / \text{Загальні видатки}$	$\geq 1$
	Коефіцієнт концентрації власних доходів	$K_{квд} = \text{Власні доходи} / \text{Загальні доходи}$	$> 0,8$
	Коефіцієнт співвідношення закріплених та власних доходів	$K_{зд/вд} = \text{Закріплені доходи} / \text{Власні доходи}$	Зменшення
	Коефіцієнт автономії доходів	$K_{ад} = (\text{Загальні доходи} - \text{Трансферти у доходах}) / \text{Загальні доходи}$	$\geq 0,5$
	Показник забезпечення мінімальних видатків власними доходами	$K_{змв} = \text{Власні доходи} / \text{Видатки на соціальну сферу}$	Збільшення
	Показник бюджетної результативності адміністративно-територіальної одиниці	$P_{бр} = \text{Загальні доходи бюджету} / \text{Чисельність населення}$	Збільшення

Наведені вище показники бюджетної стійкості за доходами місцевого бюджету дає змогу оцінити фінансову стабільність місцевого бюджету, забезпечуючи прогнозованість та надійність його доходів. Розглянемо показники бюджетної стійкості бюджету Сумської міської громади в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Фактичні та прогнозні показники фінансового забезпечення бюджетної стійкості Сумської міської територіальної громади

№	Показник	Нормативне значення	Роки						
			2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1	Показник бюджетного покриття	$\geq 1$	0,97	1,00	0,99	1,04	1,16	1,12	1,29
2	Коефіцієнт концентрації власних доходів	$> 0,8$	0,50	0,63	0,83	0,82	0,84	0,87	0,89
3	Коефіцієнт співвідношення закріплених та власних доходів	Зменшення	1,45	1,44	1,26	1,29	1,24	1,27	1,31
4	Коефіцієнт автономії доходів	$\geq 0,5$	0,50	0,63	0,83	0,82	0,84	0,83	0,84
5	Показник забезпечення мінімальних видатків власними доходами	Збільшення	0,58	0,83	1,17	0,97	1,33	1,29	1,36
6	Показник бюджетної результативності адміністративно-територіальної одиниці	Збільшення	11,82	11,30	9,05	9,71	12,84	14,13	16,58

Аналізуючи показники бюджетної стійкості, можна зробити висновок, що в цілому вони відповідають нормативним значенням. Слід відмітити, що значення показника бюджетного покриття було нижче нормативного в 2019 році та 2021 році і становило відповідно 0,97 та 0,99. Що стосується коефіцієнту концентрації власних доходів, то його значення відповідало нормативному у період з 2021 до 2025 років. Значення коефіцієнту співвідношення закріплених та власних доходів відповідає нормативному значенню та має позитивну тенденцію до зниження. Важливим є також коефіцієнт автономії доходів, який знаходиться в нормативних межах та має тенденцію до зростання. Показники забезпечення мінімальних видатків власними доходами та бюджетної результативності адміністративно-територіальної одиниці також мають чітку позитивну тенденцію, а також відповідають нормативним значенням.

На нашу думку, з метою дотримання існуючих тенденції щодо підвищення рівня податкоспроможності Сумської міської територіальної громади та фінансового забезпечення бюджетної стійкості необхідно впровадити ряд заходів:

- підвищення частки власних доходів за рахунок адміністрування податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки;
- економічна підтримка розвитку малого бізнесу;
- використання альтернативних джерел формування доходів місцевих бюджетів, зокрема міжнародної технічної допомоги, грантів, цільових програм;
- ефективний нагляд з боку фінансових установ місцевого рівня над процесом формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів;
- застосування місцевих позик для фінансування інноваційних проєктів;
- забезпечення раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів міської територіальної громади.

Таким чином, прогнозування доходів місцевих бюджетів дозволяє підвищити ефективність планування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, що в свою чергу має позитивний вплив на забезпечення фінансової незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування.

## ВИСНОВКИ

В сучасних умовах соціального та економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, фінансова децентралізація є важливим інструментом, яка дозволяє органам місцевого самоврядування якісно формувати власні фінансові ресурси та ефективно ними управляти. Сутність фінансової децентралізації має багаторівневі фінансові відносини з позиції економічної ефективності та повного задоволення потреб місцевих громад, які створюють нагальну потребу у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування, щодо формування джерел власних доходів та розширені місцевих прав і компетенцій. Фінансова децентралізація в Україні має багато складових її процесу, які створюють ефективну та стійку систему повного фінансового забезпечення місцевого самоврядування, а також виконує завдання, які допомагають реалізації різних програм, оскільки саме успішна фінансова децентралізація суттєво покращує управління на місцевому рівні, підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів та сприяє сталому розвитку регіону.

Дотримання повноти виконання принципів та форм фінансової децентралізації є ключовим для забезпечення ефективного управління ресурсами на місцевому рівні, що в свою чергу буде сприяти підвищенню фінансової самостійності та автономії місцевих органів влади.

Важливим для формування місцевих бюджетів є їх доходи, оскільки саме від них залежить можливість органів влади ефективно виконувати свої функції та повноваження, а також забезпечувати високий рівень надання послуг місцевому населенню. Існують численні методичні підходи щодо визначення сутності доходів місцевих бюджетів. На нашу думку, доходи місцевих бюджетів – це частина фінансових ресурсів, котрі виникають у процесі економічних відносин на регіональному рівні та призначені для виконання функцій і завдань органів місцевого самоврядування.

Впровадження реформи фінансової децентралізації в 2014 році призвело до суттєвих змін в бюджетному та податковому законодавстві. Зокрема, відбувся перерозподіл плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита, що були передані з державного до місцевих бюджетів. Доходи загального фонду було розширено за рахунок передачі екологічного податку, єдиного податку та податку на нерухоме майно із спеціального фонду. Результатом впровадження фінансової децентралізації було закріплення за місцевими бюджетами джерел, що забезпечували стабільні надходження. Аналіз структури податкових надходжень за 2009-2023 роки показав, як суттєво покращився їх стан після запровадження фінансової децентралізації в 2014 році. Саме тому, місцеві доходи в умовах фінансової децентралізації набувають значні видозміни, які мають бути дослідженими та аналізованими, для майбутнього їх вивчення і покращення, що буде слугувати позитивним фактором для економічної стабільності України та розквіту її економіки загалом.

Практичні аспекти функціонування місцевих бюджетів в умовах

Сумська міська територіальна громада – це адміністративно-територіальна одиниця, яка складається із 21 населеного пункту та націлена на виконання стратегічних завдань соціального та економічного зростання. Місцевий бюджет виступає як фінансове джерело для реалізації їх функцій та повноважень, підтримки сталого розвитку та задоволення потреб місцевого населення.

Аналіз динаміки бюджету Сумської міської територіальної громади, а саме його спеціального та загального фонду має важливе значення для загального розуміння платоспроможності та економічної стабільності цілком. Доходи бюджету Сумської міської територіальної громади за період 2019 - 2023 років зросли на 357 495 тис. грн., або 12,1 %, що свідчить про збільшення коштів, які надходять з різних джерел. Ці кошти мають цільове призначення для фінансування різних програм, послуг та проектів на місцевому рівні для задоволення потреб громадян та забезпечення розвитку регіону.

Податкові надходження за досліджуваний період мали зростання 675 677,6 тис. грн., або в 37,3 %. Даний приріст свідчить про покращення економічної

активності, збільшення доходів, як підприємств, так і населення, а також ефективність адміністрування податків. Неподаткові надходження також впливають на бюджет Сумської міської територіальної громади і включають доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. За період 2019-2023 рр., вони мали зростання на 102 023,6 тис. грн., або 65,1 %, що свідчить про загальне підвищення ефективності управління місцевими ресурсами та зростання економічної активності в регіоні. В 2023 році спостерігається профіцит надходжень бюджету, який був викликаний штучним замороженням видатків, що свідчить про потребу удосконалення доходів.

Важливим для удосконалення формування доходів Сумської міської територіальної громади є ефективне стратегічне планування, яке відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого та збалансованого розвитку регіону. Використання середнього темпу росту і приросту дозволило виявити тенденцію у зміні, щодо підвищення рівня доходів місцевого бюджету на 2025 рік. За середнім темпом росту показник доходу в 2025 році склав 4 254 298,5 тис. грн., а середнім приростом 3 977 037,3 тис. грн.

Індекс податкоспроможності характеризує здатність місцевого бюджету забезпечити свої фінансові потреби за рахунок власних надходжень. Його показник за майбутні періоди 2023-2025 роки мав низький показник, який потребує надання базової дотації в розмірі 441 198,4 тис. грн., для виконання делегованих на Сумську територіальну громаду функцій та завдань.

Розрахунок бюджетної стійкості за доходами показав нормативні значення, що стало причиною застосування напрямів зміцнення дохідної бази бюджету Сумської міської територіальної громади. Тому, прогнозування доходів місцевих бюджетів дозволяє підвищити ефективність планування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, що в свою чергу має позитивний вплив на забезпечення фінансової незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування бюджету Сумської міської територіальної громади.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бази́ка С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2018. 114- 118 с. URL: [http://investplan.com.ua/pdf/18\\_2018/23.pdf](http://investplan.com.ua/pdf/18_2018/23.pdf) (дата звернення: 10.03.2024).
2. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. Київ, 2018. 357 с.
3. Бобровська О. Ю. Фінансово-економічне забезпечення територій в умовах децентралізації громад. URL: <http://aspect.dp.ua/wp-content/uploads/2015/gov.ua> (дата звернення: 10.03.2024).
4. Бюджет Сумської міської територіальної громади. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2024).
5. Бюджетний Кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та доповненнями, станом на 01.05.2024. 140 с.
6. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 236 с.
7. Вишневецький В. П. Реформування системи місцевих фінансів на засадах фіскальної децентралізації: теорія, європейський досвід та вітчизняна практика: монографія. Краматорськ: ТОВ "Краматорська типографія". 2016. 252 с.
8. Вінницька О. А. Оцінка стану децентралізації місцевих бюджетів України. Економіка України, 2018. 372 с.
9. Власюк Н. І. Місцеві фінанси. Київ: Алерта, 2011. 328 с.
10. Возняк Г. М. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад: навчальний підручник. Державні і місцеві фінанси, 2017. 479 с.
11. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні: навчальний посібник. Одеса, 2014. 462 с.
12. Гавриш О. М. Фінансовий менеджмент. Харків : Світ Книг, 2015. 204 с.

13. Ганзицька Т. С. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації: навчальний посібник. Науковий вісник Херсонського національного університету, 2017. 253 с.
14. Дем'яшин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль, 2018. 496 с.
15. Державна казначейська служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 10.03.2024).
16. Дрепін А.В. Формування місцевих бюджетів на засадах децентралізації. Бізнесінформ. 2018. 295-302 с.
17. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ виданий Радою Європи від 15.10.1985. Офіційний вісник України. 2015. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_036#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text). (дата звернення: 10.03.2024).
18. Західна О. Р., Бунда Н. Б. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. Молодий вчений. 2022. 84-91 с.
19. Інформаційний портал Сумської міської територіальної громади. URL: <https://smr.gov.ua/uk> (дата звернення: 01.04.2024).
20. Карлін М. І. Державні фінанси в транзитивній економіці: навчальний посібник. Кондор, 2017. 220 с.
21. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Тернопіль. Економічна думка ТНЕУ. 2014. 448 с.
22. Костирко Л.А. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. Фінансовий простір. 2016. 83-92 с.
23. Кузькін Є. Ю. Теоретико-методологічне забезпечення розширення фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків, 2019. С. 647
24. Кулішенко Т. Ю. Децентралізація державної влади: основні підходи. Вісник Донецького національного університету. 2016. № 1. С. 17-20



25. Лисенко Ж. П., Олексин А. Г. Проблеми та шляхи удосконалення реформи фінансової децентралізації з урахуванням міжнародного досвіду. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. 63-67 с.
26. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ, 2018. 364 с.
27. Мельник В. І. Теоретичні аспекти визначення сутності та ролі місцевих бюджетів. Харків : Упр. розвитком, 2017. 216 с.
28. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень / А. П. Лелеченко та ін. Харків : навч. посіб., 2017. 110 с.
29. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/finance> (дата звернення: 10.03.2024).
30. Музика О. А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством: монографія. Київ, 2017. 179 с.
31. Нижник О. М. Теоретичні аспекти впливу децентралізації на розвиток 46 держави та територіальних громад. *Вісник НАДУ при Президентіві України. Серія «Державне управління»*. 2016. 56-62 с.
32. Нікітішин А. О. Податкові надходження до місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий вісник ХДУ*. 2018. URL: <https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/215/210> (дата звернення: 10.03.2024).
33. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси. Київ : Фінанси, 2013. 354 с.
34. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105> (дата звернення: 10.03.2024).
35. Остапчук В. О. Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 68- 71.
36. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.03.2024).
37. Павлюк К. В. Бюджет і його процес в умовах транзитивної економіки України: монографія. Київ, 2016. 584 с.

38. Пігуль Н. Г. Європейський досвід формування доходів місцевих бюджетів / Н. Г. Пігуль, І. М. Боярко, О. В. Люта // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2012. 138-142 с.

39. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. Урядовий кур'єр. 2014.

40. Романенко О. Р. Місцеві фінанси: навчальний підручник. Центр навчальної літератури. Харків, 2016. 312 с.

41. Рябушка Л. Б. Особливості формування та розвиток системи міжбюджетних відносин: монографія. Суми, 2011. 263 с.

42. Сірик З. О. Фінансова децентралізація як передумова нарощення потенціалу місцевого самоврядування в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. 10-20 с.

43. Соколова О., Ковальчук А. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. Вісник НАДУ при Президентіві України. 2016. 117-124 с.

44. Сторонянська І., Патицька О. Адміністративно-фінансова децентралізація: цілі реформи та результати першого етапу. Регіональна економіка. 2019. 3-13 с.

45. Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. 153 с.

46. Юрій С. І., Бескид Й. М. Бюджетна система України: навчальний посібник. Харків, 2020. 400 с.

47. Юрченко К. Г. Вплив фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів. Національний інститут стратегічних досліджень. 2016. 16 с.

48. Agenor P., Silva L. Cyclically adjusted provisions and financial stability. *Journal of Financial Stability*. 2017. 143-162 p.

49. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/decentralization> (дата звернення: 01.03.2024)

50. Fuhr H., Fleischer J., Kuhlmann S. Federalism and Decentralization in Germany: Basic Features and Principles for German Development Cooperation. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. 2018. 30 с. URL:

[https://www.reformgestaltung.de/fileadmin/user\\_upload/Dokumente/GIZ\\_Standard\\_A4\\_hoch\\_en\\_UniPotsdam\\_web.pdf](https://www.reformgestaltung.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/GIZ_Standard_A4_hoch_en_UniPotsdam_web.pdf).

51. Hanif I., Wallace S., Gago-de-Santos P. Economic Growth by Means of Fiscal Decentralization: An Empirical Study for Federal Developing Countries. 2020.

52. Smith L. Reform and Decentralization of Agricultural Services: A Policy Framework. FAO Agricultural Policy and Economic Development. 2021. 239 p.

53. Yeletskykh S. Alternative methods for evaluating financial sustainability of an enterprise. 2017. 103-106 p.

54. Yushkov A. Fiscal decentralization and regional economic growth: Theory, empirics, and the Ukrainian experience. Ukrainian Journal of Economics. 2015. 404-418 p.

## ДОДАТОК А

## Методичні підходи щодо визначення сутності «доходи бюджету»

№	Автор	Визначення
1	М. І. Карлін	Доходи бюджету – це сукупність грошових надходжень до централізованого фонду фінансових ресурсів держави, що використовуються для виконання її основних завдань і функцій.
2	Ю. В. Пасічник	Доходи бюджету – це частина централізованих фінансових ресурсів держави, які врегульовані відповідними нормативними актами і необхідні для виконання її функцій.
3	А. М. Бабич, Л. Н. Павлова	Доходи бюджету – це частина національного доходу, яка підлягає централізації до бюджетів різних рівнів.
4	К. В. Павлюк	Доходи бюджету – це частина фінансових ресурсів держави, що створюються у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у бюджетному фонді для забезпечення соціальних і економічних потреб держави.
5	О. Р. Романенко	Доходи бюджету – це економічні відносини, що виникають у держави з юридичними і фізичними особами в процесі формування бюджетного фонду країни.
6	В. М. Родіонова	Доходи бюджету – це економічні відносини, що виникають у держави з підприємствами, організаціями і громадянами в процесі формування бюджетного фонду країни.
7	В. М. Федосов	Доходи бюджету – це кошти, які надходять державі у постійне користування на безповоротній основі та забезпечують стабільність формування бюджету і фінансування його видатків.
8	О. П. Кириленко	Доходи бюджету – це сукупність економічних відносин, які служать інструментом розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу країни, забезпечуючи тим самим створення фінансової бази місцевих органів влади з метою задоволення економічних і соціальних потреб суспільства.
9	В. Г. Дем'яшин	Доходи бюджету – це об'єктивне економічне явище, яке з одного боку, є результатом розподільчих процесів, а з іншого об'єктом подальшого розподілу коштів централізованого грошового фонду на окремі цільові фонди відповідно до функцій держави.
10	Бюджетний Кодекс України	Доходи бюджету ототожнюються з податковими, неподатковими й іншими надходженнями на безповоротній основі, включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг і власні надходження бюджетних установ.

## ДОДАТОК Б

Фінансова звітність Сумської міської територіальної громади за 2019-2023 роки

Доходи місцевого бюджету, тис. грн.

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
<b>10000000</b>	<b>Податкові надходження</b>	<b>1 813 456,8</b>	<b>1 961 012,4</b>	<b>2 096 043,0</b>	<b>2 816 215,9</b>	<b>2 489 134,4</b>
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	1 255 700,3	1 333 660,6	1 445 661,5	2 001 747,4	1 750 685,1
11010000	Податок та збір на доходи фізичних осіб	1 255 258,6	1 333 153,0	1 445 235,3	2 000 755,3	1 749 557,8
11010100	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати	1 117 190,9	1 174 726,2	1 274 513,7	1 746 659,5	1 440 660,1
11010200	Податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами	81 032,0	87 360,0	106 959,3	138 052,1	229 405,9
11010400	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата	29 795,4	45 166,8	40 970,3	76 028,6	47 688,8
11010500	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування	27 240,3	25 900,0	22 774,0	40 015,1	25 466,0
11011200	Податок на доходи фізичних осіб із доходів спеціалістів резидента Дія Сіті	571,5	2 437,3	3 739,1	4 265,6	6 336,8
11020000	Податок на прибуток підприємств	441,7	507,6	426,2	992,2	1 127,2
11020200	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	441,7	507,6	426,2	992,2	1 127,2
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	263,7	332,6	740,7	1 856,6	1 667,0
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	62,1	73,6	385,7	1 268,8	868,0
13010100	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування	32,1	1,0	0,8	698,6	358,4
13010200	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування)	62,1	72,6	384,9	570,2	509,6
13030000	Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	201,6	259,0	355,0	587,8	798,9
13030100	Рентна плата за користування надрами для видобування інших корисних копалин загальнодержавного значення	166,6	239,0	340,0	587,8	798,9
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	150 545,0	139 634,7	160 655,4	196 785,8	233 466,4
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	12 980,0	12 350,0	15 000,0	19 742,3	13 075,7
14021900	Пальне	12 980,0	12 350,0	15 000,0	19 742,3	13 075,7
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	56 565,0	52 650,0	55 000,0	65 233,2	49 499,6
14031900	Пальне	56 565,0	52 650,0	55 000,0	65 233,2	49 499,6

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
14040000	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	81 000,0	74 634,7	90 655,4	111 810,3	170 891,0
14040100	Акцизний податок з реалізації виробниками та/або імпортерами, у тому числі в роздрібній торгівлі тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, що оподатковується згідно з підпунктом 213.1.14 пункту 213.1 статті 213 Податкового кодексу України	83 532,9	89 193,8	92 834,9	95 713,2	97 506,1
14040200	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (крім тих, що оподатковуються згідно з підпунктом 213.1.14 пункту 213.1 статті 213 Податкового кодексу України)	51 563,5	55 834,9	69 432,7	71 563,1	73 384,8
18000000	Місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України	402 566,9	483 166,0	485 365,8	611 356,8	501 990,5
18010000	Податок на майно	190 721,2	208 018,9	218 735,8	249 418,2	138 662,1
18010100	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	169,5	140,4	301,5	263,2	159,2
18010200	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	2 541,1	2 186,0	2 860,2	3 829,8	3 316,7
18010300	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	1 163,0	784,7	1 745,1	2 251,1	2 317,1
18010400	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	6 143,1	11 835,5	14 626,0	15 089,7	10 973,9
18010500	Земельний податок з юридичних осіб	63 795,6	73 877,9	79 489,3	84 210,3	32 916,6
18010600	Орендна плата з юридичних осіб	94 546,9	96 915,0	97 835,6	119 275,2	71 637,6
18010700	Земельний податок з фізичних осіб	6 992,1	6 100,0	5 696,2	7 222,9	4 913,4
18010900	Орендна плата з фізичних осіб	14 165,4	15 079,4	14 962,5	16 831,6	11 480,4
18011000	Транспортний податок з фізичних осіб	575,0	300,0	544,4	162,2	771,1
18011100	Транспортний податок з юридичних осіб	629,5	800,0	675,0	282,2	175,6
18030000	Туристичний збір	265,3	792,4	501,8	784,1	782,0
18030100	Туристичний збір, сплачений юридичними особами	180,4	713,2	415,0	674,5	619,9
18030200	Туристичний збір, сплачений фізичними особами	84,9	79,2	86,8	109,6	162,1
18050000	Єдиний податок	211 580,4	274 354,7	266 128,2	361 154,5	362 546,3
18050300	Єдиний податок з юридичних осіб	43 316,4	49 261,0	49 509,0	60 841,5	65 442,8
18050400	Єдиний податок з фізичних осіб	168 031,1	79,2	214 919,7	109,6	295 043,6
18050500	Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товару виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків	232,9	578,5	1 699,5	1 625,7	2 059,8
20000000	<b>Неподаткові надходження</b>	<b>157 202,1</b>	<b>122 432,1</b>	<b>103 023,6</b>	<b>160 532,5</b>	<b>259 469,7</b>
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	7 525,7	2 661,5	2 310,7	3 155,4	3 081,8
21010000	Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність	65,4	81,9	146,9	162,0	494,4

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
21010300	Частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного місцевого бюджету	65,4	81 980,0	146,9	162,0	494.4
21080000	Інші надходження	6 000,0	2 079,5	2 163,8	2 493,4	2 587.3
21081100	Адміністративні штрафи та інші санкції	1 460,3	1 690,0	1 754,3	1 834,7	1 170.4
21081500	Штрафні санкції, що застосовуються відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»	1 002,0	380,0	400,0	578,0	862.3
21081700	Плата за встановлення земельного сервіту	3,5	9,5	9,5	20,7	19.5
21081800	Адміністративні штрафи за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі	450,0	459,1	472,6	480,3	489.6
21082400	Кошти гарантійного та реєстраційного внесків, що визначені Законом України "Про оренду державного та комунального майна", які підлягають перерахуванню оператором електронного майданчика до відповідного бюджету	8,3	15,9	28,1	60,0	45.2
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	44 244,5	46 070,0	40 940,0	46 971,3	117 559.2
22010000	Плата за надання адміністративних послуг	23 764,5	22 850,0	17 980,0	18 660,8	19 603.8
22010300	Адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань	806,6	910,0	910,0	1 017,5	549.1
22012500	Плата за надання інших адміністративних послуг	20 895,9	20 000,0	15 000,0	15 887,1	17 896.1
22012600	Адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень	1 962,0	1 850,0	2 000,0	1 639,5	1 071.4
22012900	Плата за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також плата за надання інших платних послуг, пов'язаних з такою державною реєстрацією	100,0	90,0	70,0	116,7	87.1
22080000	Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном	20 000,0	22 530,0	22 500,0	27 750,0	97 780.6
22080400	Надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	20 000,0	22 530,0	22 500,0	27 750,0	97 780.6
22090000	Державне мито	480,0	690,0	460,0	560,5	166.1
22090100	Державне мито, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів, у тому числі за оформлення документів на спадщину і дарування	250,0	328,0	230,0	313,0	73.6
22090200	Державне мито, не віднесене до інших категорій	0,1	0,1	0,1	0,1	0.1
22090400	Державне мито, пов'язане з видачею та оформленням закордонних паспортів (посвідок) та паспортів громадян України	230,0	690,0	432,3	247,3	92.3
22130000	Орендна плата за водні об'єкти (їх частини), що надаються в користування на умовах оренди Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, районними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, місцевими радами	6,4	7,1	7,6	7,9	8.5
24000000	Інші неподаткові надходження	4 740,1	4 259,3	4 561,9	4 994,3	16 275.8
24060000	Інші надходження	2 993,7	2 511,6	4 469,7	4 824,2	16 275.8
24060300	Інші надходження	2 693,7	2 211,6	4 319,7	4 720,1	8 045.7

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
24061900	Кошти, отримані від надання учасниками процедури закупівлі/спрощеної закупівлі як забезпечення їх тендерної пропозиції/пропозиції учасника спрощеної закупівлі, які не підлягають поверненню цим учасникам	18,3	19,8	21,7	22,4	24,0
24062100	Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності	50,0	50,0	20,0	20,0	15,8
24062200	Кошти за шкоду, що заподіяна на земельних ділянках державної та комунальної власності, які не надані у користування та не передані у власність, внаслідок їх самовільного зайняття, використання не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, відшкодування збитків за погіршення якості ґрунтового покриву тощо та за неoderжання доходів у зв'язку з тимчасовим невикористанням земельних ділянок	5 423,8	5 937,2	50,0	84,1	6 395,2
24110000	Доходи від операцій з кредитування та надання гарантій	46,4	49,1	92,3	170,4	151,1
24170000	Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту	1 700,0	47 674,0	1 739,4	1 866,7	1 643,8
25000000	Власні надходження бюджетних установ	100 691,7	69 441,3	55 210,9	105 411,5	122 552,8
25010000	Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством	65 885,7	51 739,7	41 951,9	99 636,4	28 632,7
25020000	Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	34 806,1	9 736,5	13 258,9	5 775,1	93 920,1
<b>30000000</b>	<b>Доходи від операцій з капіталом</b>	<b>1 955,0</b>	<b>3 215,0</b>	<b>1 215,1</b>	<b>5 400,0</b>	<b>159,2</b>
31000000	Надходження від продажу основного капіталу	1 005,0	3 015,0	1 015,1	5 400,0	159,2
31010000	Кошти від реалізації скарбів, майна, одержаного державою або територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, безхазяйного майна, знахідок, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі	45,9	15,0	15,0	-	159,0
31010200	Кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна, майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютні цінності і грошові кошти, власники яких невідомі	45,90	15,0	15,0	-	159,0
31020000	Надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння	5,0	4,2	0,1	-	0,2
31030000	Кошти від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим та майна, що перебуває в комунальній власності	1 000,0	3 000,0	1 000,0	5 400,0	2 835,9
33000000	Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	950,0	200,0	200,0	1 150,0	1 587,1
33010000	Кошти від продажу землі	950,0	200,0	200,0	1 150,0	1 587,1
33010100	Кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній або комунальній власності, та земельних ділянок, які знаходяться на території Автономної Республіки Крим	950,0	200,0	200,0	1 150,0	1 587,1
<b>40000000</b>	<b>Офіційні трансферти</b>	<b>1 161 743,2</b>	<b>424 149,1</b>	<b>490 787,9</b>	<b>578 041,3</b>	<b>582 134,6</b>
41000000	Від органів державного управління	1 155 983,2	423 264,1	490 157,9	578 041,3	578 187,6
41020000	Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	2 491,8	3 438,5	5 422,1	6 787,2	7 344,0
41021400	Додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації	2 491,8	3 438,5	5 422,1	6 787,2	7 344,0
41030000	Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	505 787,5	408 565,4	482 448,0	571 788,6	480 568,9



Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
41033900	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	311 100,8	355 875,7	482 448,0	571 788,6	473 819,8
41034700	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії	3 474,2	52 689,7	21 739,4	33 132,1	6 749,1
41050000	Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	646 721,5	11 959,8	7 709,9	6 252,7	90 274,6
41050400	Субвенція з місцевого бюджету на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених пунктами 2 – 5 частини першої статті 10-1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I – II групи, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, визначених пунктами 11 – 14 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	8 138,5	9 381,9	11 597,6	12 493,4	14 184,1
41050500	Субвенція з місцевого бюджету на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей учасників бойових дій на території інших держав, визначених у абзаці першому пункту 1 статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", для осіб з інвалідністю I - II групи з числа учасників бойових дій на території інших держав, інвалідність яких настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, пов'язаних з перебуванням у цих державах, визначених пунктом 7 частини другої статті 7 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", та які потребують поліпшення житлових умов за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	4 437,9	5 291,8	6 473,5	7 541,2	8 627,2
41050600	Субвенція з місцевого бюджету на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, та визнані особами з інвалідністю внаслідок війни III групи відповідно до пунктів 11–14 частини другої статті 7 або учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19–21 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	19 815,7	23 291,8	27 423,4	28 453,3	29 935,6
41051000	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції	2 837,9	3 498,4	3 578,4	4 465,9	5 859,0

Код	Найменування згідно з Класифікацією доходів бюджету	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7
41051200	Субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	934,4	2 400,6	2 684,7	2 978,9	1 816.2
41051700	Субвенція з місцевого бюджету за рахунок залишку коштів субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, що утворився на початок бюджетного періоду	51,8	68,3	78,4	93,4	167.4
41052600	Субвенція з місцевого бюджету на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	12 835,1	15 656,3	15 720,1	15 824,3	15 897.9
41053300	Субвенція з місцевого бюджету на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування	340,6	170,2	341,8	493,5	458.4
41053900	Інші субвенції з місцевого бюджету	1 832,9	1 767,5	1 832,9	1 293,2	2 846.7
41059000	Субвенція з місцевого бюджету на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	18 239,7	19 675,2	23 731,0	25 634,2	27 523.8
41059200	Субвенція з місцевого бюджету на проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення, за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	573,9	732,3	932,4	1 157,9	1 384.6
42000000	Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	5 760,0	885,0	630,0	2 541,0	3 947.0
42020000	Гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів усіх рівнів	5 760,0	885,0	630,0	2 541,0	3 947.0
42020500	Гранти, що надійшли до місцевих бюджетів	5 760,0	885,0	630,0	2 541,0	3 947.0
<b>50000000</b>	<b>Цільові фонди</b>	<b>1 549,5</b>	<b>1 560,3</b>	<b>3 184,1</b>	<b>3 200,2</b>	<b>324.4</b>
50110000	Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	1 549,5	1 560,3	3 184,1	3 200,2	324.4
<b>Разом доходів</b>		<b>3 135 906,6</b>	<b>2 512 368,9</b>	<b>2 694 254,1</b>	<b>3 563 389,9</b>	<b>3 335 645.7</b>